

„Varpas“ išleidžiamas
Tilžėje 20 kiekvieno
mėnesio. Metinė prekė
su prisiantimu:
Rusijoje uždeng-
tose gramatose . 6 rubl.,
Prusuose . . . 4 mark.,
Amerikoje ir kitur 5 mark.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe“
kaštuoja už kiekvieną ke-
tvirtai dalį eilutę smulkiu
raštu spaustą 20 pfen. arba
10 kap., priimami „Varpo“
išleistuvėje T i l ž ė j e.
(Tilsit, Ostpreussen.)

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Maskoliai uztarejais nerusu.

Svetimi etnografiški gaivalai Vokietijos daugiausiai atranda užtarėjų tarp rusiškų publicistų, kurie vienok nei girdėti nenor apie nors kokius palengvinimus dėl svetimų gaivalų Rusijoje. Pagal mislį tų publicistų, visokiems gaivalams Vokietijos prigul tautiškos tiesos, bet jų nėjokiu būdu negal reikalauti svotimi gaivalai Rusijoje. Už didžiausius skriaudimus ir neteisybes Rusijoje prigul tiems gaivalams garbėti ir girūi visaip neteisybes valdžios, prisidėti savo turtais prie išnaikinimo savęs pačių, nei joku būdu nedrysti rugoti ir skųstis, jei neteisybės skaudžios ir sunkios yra, bet pagal pamokinius tų patrijotiskų Rusijos ciecoriaus tarnų svetimiems gaivalams Vokietijoje, nors jie gal čia vos tikt pusę tiek skriaudimų tekenčia, visada prigul protestavoti ir skųstiesi prieš neteisingą valdžią.

Tokius pamokinius tankiausiai atrandame garbingame kunjgaikščio Miesčerskio laikraštyje Graždanine. Taip labai tas laikraštis dabar užsirustino ant lenkų, davusių vokiečių valdžioms savo balsus reikaluose padidinio marinio etato, jog užtatai vadina lenkus perkupčiais ir pardavėjais ne tikta slaviškų, bet ir lenkiškų reikalų. Kodėl taip užsirustino publicistai Graždanino ant nelaimingų lenkų skriaudžiamų Vokietijoje, o dar labiau tėviskėje kunjgaikščio Miesčerskio? Graždanin atmena lenkam (rodos jie užmiršo) visas neteisybes ir skriaudimus, kokius jie nuo vokiškos valdžios iškentėti gavo ir duoda prisakymą, kad jie užtatai nedrystu prisidėti nieku būdu prie galybės Vokietijos. Prisakymai jo iš etiškos pusės butu visai teisingi, jai Graždanin ir kiti rusiški publicistai tos pačios nuomonės butu dėl lenkų ir kitų ne-rusiškų gaivalų apsigyvenusių Rusijoje — bet kur tai! Užgriebk Rusijos — atrasi kitokią jau nuomonę. Čia žydi ir anga visur senovės nuomonė: quod licet Jovi, non licet bovi. Rusijoje viskas teisinga ir garbinga, visiems, o labjausiai ne-rusams prigul remti ir nešti aukas, nors aukaujantieje labjausiai butu skriaudžiami, nors ir pačios aukos

reikalingos butu dėl didesnio skriaudimo ir naikinimo visų nerusiškų gaivalų. Čia katalikams prigul prisidėti prie statimo cerkvių, prie nupirkimo pravoslaviškų abrozdu ir rykų, prie įrengimo cerkviškų stačiatiskų mokslaviečių, prigul nedrysti rugoti, jai stačiatikis juos koku būdu nuskriaudė — bet stačiatikiams jau užgyta prisidėti savo aukomis prie pagalbos katalikams — statymą bažnyčių arba nors jų pataisymą sunkyti ir stabdyti kaip įmanant. Čia visai yra teisinga varyti katalikus laukan iš urėdu visokių, užgyti jiems, kaip antai Lietuvoje, pirkimą žemės dideliais šmotais, risti ir kokias nors į nekalčiausios užduotės draugystes, nors tai butu blavystės arba labdaringos draugystės, o kaip mums lietuviams — uždrausta net ir knigas mūsų kalboje spaudyti. Visi tie uždraudimai pagal nuomonę rusiškų publicistų, jaigu atsitinka kitur, vadinasi baisiausia neteisybe, bet Rusijoje jie visai teisingi ir girtini. Rusiški publicistai, tuom tarpu ir Graždanin, ne tikta nesistengia buti apginėjais teisybės, bet begidami valdžias prieš nerusiškus gaivalus, stengiasi tikta juo daugyti ir taip jau dideles ir skaitlingas eiles neteisybių ir skriaudimų, prieš kurias nuskriaustiems gytis juk uždrausta.

Visos neteisybės Rusijoje, pagal mokslą rusiškų rašėjų, augštai doriskos, delto visiems jas prigul garbėti, jai ne delko kito, tai nors delto, kad jos užgirtos ciecoriaus. Mes jų nors girti negalime, nes jos skaudžiai ant mūsų ir kitų nedidžirusiškų gaivalų sprando puola, bet randame jas, kaip dabar Rusijoje visai normaliskomis, nes čia visa vidurinė politika, visas pasielgimas ciecoriaus ir jo valdžių su nerusais paremtas ant neteisybės ir nedorybės: nerusiški gaivalai yra čia baisiausiai skriaudžiami, ar jie butu slaviškos ar neslaviškos kilmės: vientikiškus, kaip antai mažrusius ar baltrusius, skriaudžia tikta tautiskai, kitus, kaip lietuvius, latvius, lenkus, vokiečius ir t. t. skriaudžia ir tautiskai ir tikėjimiškai.

Bet gryškime prie poznaniskų lenkų ir jų

balsų prie užgyrimo marinio ėtato Vokietijoje. Duodami savo balsus reikaluose viešpatystės, kuriai priklauso, nenorėjo tikrai bereikalo ir be jokios naudos del savęs įnirtįti skaitlingesnės dalies gyventojų viešpatystės — vokiečių. Užgynimas ar atmetimas marinio ėtato nė gero nė pikto lenkams atnešti negal; jaigu tasai atsitikimas ne mielas Rusijai, tai vėliai reiktu suprasti, kad Poznaniaus gyventojams prie svetimos viešpatystės, kuri, kaip dabar niekur draugu lenkų nepasirodo, greičiau gal but vadinta jų kankytoju, nėra jokios naudos užsipelnyti rustybę vokiečių del patikimo rusams. Suprantama, kad saldu yra kęsti vargus del draugų ir geradėju, bet tarnauti piktadariams savo ir dirbti taip, kad užsipelnytum bei piktumą kitų — argi butu išmintinga? Kur yra geradėjystės Rusijos (ne rusų, nės darbai oficiališkos Rusijos ir Prusų — tai ne sinonimai: rusai gal geriausi, bet piktesnių del nerusių gaivalų už valdžią Rusijos nebuvo ir nėra ant svieto) del lenkų arba kitų nerusių?

Pamokinimuose rusų publicistų del lenkų visada identifikuojasi slaviški reikalai su norais ir siekimais Rusijos, bet ar teisinga? Kad Vokietija stengiasi suvokietinti, nesiekdama vienok ant tikėjimo nevokiškų gaivalų, ar jie slaviški ar kitoki — žinome, bet taip jau žinome, kad Rusija, nors savę garsina apginėjų slavų, bet savo viduriuose dar didesnė netoleranciją ir neuzkentimą išrodo del visų svetimų gaivalų ir tikėjimų. Paveikslu del išrodimo to randasi cielos eilės, kurias nuo seniai garsina slaviški ir neslaviški užrubežių Maskolijos laikraščiai — jų negarsina laikraščiai išeinantieji Maskolijoj delto, kad čia piktuosius darbus valdžios apgarsiti uždrausta ir negalima.

Dėlto-gi, kaip dabar lenkams ar kitiems, rupintis apie gaisinimą tvirtibės Vokietijos ir didinimą Maskolijos nėra jokios naudos — nes buvis nevaldančių gaivalų abiejose viešpatystėse maž ne vienoks — o jau Vokietijoje daug liuosensnis. Idant užpildyti užsitikėjimą, kurių geradėju ir apginėju savę garsina Maskolija, reikia pirmjaus išmukti del visų savo namieje teisingu buti. Kada tas stosis Maskolijoje, tasyk galės jos publicistai rugoti ant lenkų ar kitų prisidedančių prie didinimo galybės Vokietijos, jai toji to teisingumo išsimokyti negalės; kaip dabar peikimai neteisingi, nes Maskolija gauna tikrai tą, ant ko užsipelno. Mislyjame, kad nė viena iš slaviškų tautų šiadien nenorėtu permaintyti nors vargingiausio savo padėjimo ant padėjimo kokio nors nerusiško ir nestačiatikiško gaivalo Maskolijoje?

-j-a-

„Miškas užia“.

Pasako V. Korolenko's

(iš gudiško).

Buvo ir pražuvo!

Ir uždainavo Antanas tyliu balsu dainą. Antano balsas buvo negarsus, ale liudnas, taip, budavo, net už širdies tveria. O dainą, vaike, kazokas, matyt pats dėl pono sudejo. Negirdėjau aš jos daugiau, ir nors ne vieną kartą prašiau, budavo, Antano padainuoti, jis vis nenorėdavo.

— Kam, — sako — tą dainą dainavau to jau nėr ant svieto.

Toj' dainoj' kazokas visą teisybę ponui pasakė, kas bus su juomi, o ponas verkia, net ašaras per usus varva; vis-gi, matyt, nė žodžio iš dainos nesuprato.

Oi, neatmenu aš šitos dainos, tikrai truputį ata-menu. Dainavo kazokas apie poną, apie Joną:

Oi, pone, oi, Jonai!

Protus ponas, daugel žino

Žino, kad vanags, augštai skraidant, varnas drasko

Oi, pone, oi, Jonai!

To-gi ponas nežino,

Kaip ant svieto atseina, —

Kad ir varna lizde savo vanagą sudrasko..

Va, vaike, tarytum, ir dabar girdžiu šitą dainą ir žmonės tuos matau: stovi kazokas su bandura, ponas-gi sėdi, nuleido galvą ir verkia, tarnai aplink stovi, kumsčioriodami viens kitą alkunėmis, senas Juozas galva linguja . . . O miškas, kaip ir dabar, užia, ir bandura skamba tyliai ir liudnai, kazokas-gi dainuoja, kaip verkia ponia pono Jono:

Verkia ponia, verkia,

O ant pono, o ant Jono, juodas varnas krankia.

Oi, nesuprato ponas dainos, nusišluostė ašaras ir sako:

— Na, rengkis-gi, Jonai! Vyras, sėskitėsi ant arklių! Ir tu, Antanai, jok su jais, gana bus man tavo dainų klausyti! . . . Grazi dainą, tikrai niekad os ant svieto neatseina, kaip dainose dainuojasi.

O širdis kazoko nuo dainos atsileido, aptemo akys.

— Oi, pone, pone, — sako Antanas, — sako seni mūsų žmonės: pasakoje teisybė ir dainoje teisybė. Tikrai pasakoj teisybė, kaip geležis: ilgai per rankas pereidama, surudija . . . O dainoj teisybė, kaip auksas, kurs niekad nerudija . . . Tai, kaip sako seni žmonės! Ponas tik ranka mosterėjo.

— Na, gal, taip jusų šalyje. O pas mus ne taip . . . Eik sav, eik Antanai, nusibodo man tavę klausyti.

Pastovėjo kazokas valandą, paskui-gi puolė pono koj osna:

Paklausyk manę, pone! Sėskis ant arklio, jok sav pas ponią: negerą jaučia širdis mano.

Tada va jau ir užpyko ponas, spyrė kazoką, kaip šunį, su koja.

— Eik tu šalyn nuo manę! Tu, matyt, ne kazokas, ale boba! Eik nuo manę, o ne, tai kad su tavimi blogo neatsitikt! O jus ko stovite, kamai? Ar aš jums jau nebe ponas daugiau? Na, aš jums parodysiu tai, ko ir tėvai jusų nuo mano tėvų nematė! . . .

Atsikėlė Antanas, kaip juodas debesis, dirsterėjo į Joną. O Jonas stovi sav šalyje, pasirėmęs ant šaudyklės, tartum, nieko nebuvo.

Kaip griebė kazokas bandurą į medį — į šipulius bandura subyrėjo, net nugaudė per mišką.

— Tegul-gi, — sako, — velniai ant ano svieto

moko tokį žmogų, kurs geros rodos neklauso... Tav, pone matyt, tikro tarno nereikia.

Nepaspėjo ponas atsakyti, kaip Antanas užsėdo ant arklio ir nujojo. Medžiotojai taipgi užsėdo ant arklių, Jonas užsimitė šaudyklę už pečių ir nuvėjo, tik, eidamas pro grįčią, pasakė Onai:

— Paguldyk vaiką, Ona! Laikas jam miegoti. Na, ir ponui pataisyk patalą.

Neužilgio ir visi miškan nuvėjo tuomi-va keliu: ir ponas grįčion įėjo, tiktai arklys pono liko, po medžių pririštas.

O jau ir temti pradėjo, miške užia ir lynoja, visiškai taip, kaip dabar-va... Paguldė Ona manę ant šieno, peržegnojo ant nakties... Girdžiu, verkia mano Ona.

Oi, nieko tada dar aš mažas vaikas, nesupratau, kas aplink manęs darėsi. Susirangiau sav ant šieno, paklausiau, kaip audra miške užia, ir pradėjau migdyties.

E — ė! Tik girdžiu: kasžinkas apie grįčią vaikščioja... priėjo prie medžio, atrišo pono arkli. Suprunkstė arklys, pakapstė žemę koja, ir pasileido per mišką lėkti, tuojaus ir dundėti nustojo... Po tam, girdžiu, vėl kasžinkas joja keliais, prie grįčios artyn. Prijojo, nušoko nuo arklio ir prilėkė palangen:

— Pone, pone! — šaukia balsu seno Juozo. — Oi, pone, atadaryk kuogreičiausiai! Prakeiktas kazokas, matyt, piktą užmanė. Arkli tavo paleido miškan!

Nepaspėjo senis pasakyti, kaip kasžinkas jį nustvėrė iš užpakalio. Nusigandau aš, girdžiu kasžinkas ant žemės parvirto...

Atadareš duris, su šaudykle išlėkė ponas, ale jau priemenėje nustvėrė jį Jonas tuoj' už apikaklės ir į žemę...

Mato ponas, kad jau blogai darosi, ir sako:

— Oi paleisk, Jonai! Taip taip tu mano gerumą atameni?

Jonas-gi jam atsakė:

— Atamenu aš, prakeiktas pone, tavo gerumą man ir mano pačiai. Dabar va aš tav užmokėsiu už tavo gerumą.

O ponas vėl sako:

— Apgink manę, Antanai, mano tarne. Aš-gi tavę mylėjau, kaip savo sunų.

Bet ir Antanas jam atsakė:

— Tu savo tikrą tarną nuvijai, kaip šuni. Mylėjai manę taip, kaip lazda myli nugarą, o dabar taip myli, kaip nugarą lazda... Aš-gi tavę prašiau ir meldžiau, tu nepaklausei...

Pradėjo tada ponas ir Onos prašyti;

— Užstok tų, Onel, už manę, tu gera žmona.

Ona išlėkus, tik rankas išskėtė:

— Aš-gi tavęs, pone, prašiau, po kojų voliojau: pasigailėk mano moterystės, nedaryk man gėdos, ištekejusiai. Tujanai-gi nepasigailėjai manęs, o dabar pats prašai. Na, ką-gi aš, vargšė, darysiu!

— Paleiskite, — rėkia vėl ponas, — už manę jus visi supusite Sibyriuj...

— Nesirupik apie mus, pone, — sako Antanas, — Jonas bus balose anksčiau už tavo medžiotojus, o aš-gi iš tavo malonės vienas ant svieto, man apie savo galvą nēr ko daug mislyti. Užsimites šaudyklę už pečių, drožiu sav į girią... Prisirinksiu sav jaunų bernėlių, ir beskraidinėjame sav po svieta... Iš miško naktimis eisime sav ant keliu, o kad atsitiks dvaran užėiti, tai tuoj' pono seklyčion. Ei, Jonai, kelk poną, išnešime jo mylistą ant lietelio.

Suburdėjo čia ponas, suriko, o Jonas tik murma sav, kozokas-gi juokiasi. Va ir išėjo.

Nusigandau aš, įlėkiau grįčion, staciai pas Oną. Sėdi mano Ona ant suolo, pabalusi, kaip siena...

Miške-gi jau pakilo audra, kaip reikia: verkia giria visokiais balsais, ir vėjas užia, o kaip kada ir griautinis muša. Sėdime mudu su Ona ant lovos, tik girdžiu aš, kaip kasžinkas miške suvaitojo. Oi, ir taip liudnai, kad ir dar, kaip atsimenu, ant širdies neramu tampa, o tai jau labai seniai buvo.

— Aniutel, — sakau, — karvelyti, kas-gi taip miške vaitoja?

O ana paėmė manę ant rankų ir supa;

— Miegok, — sako, — vaikeli, tai nieko! Tai taip sav... miškas gaudžia...

O miškas ir ištikrujų užė, ir kaip-gi dar užė!

Pasėdėjome mudu dar kokią valandėlę, girdžiu aš: lyg kas šovė.

— Aniutel, — sakau, — karvelyti, o kas-gi ten šaudo?

Ana-gi, vargšė, vis supa manę ir sako vis!

— Tylėk, tylėk, vaikyti... tai Perkunas trenkė miške...

O pati vis verkia ir manę dručiai prie krutinės glaudžia.

— Miškas užia, miškas užia, vaikeli, miškas užia...

Gulėjau aš ant jos rankų, galėjau ir užmigau...

O ant rytojaus, vaike, nubudau... žiuriu: saulė šviečia, Ona viena grįčioj apsilvikiusi miega. Atsiminiau aš apie vakarykštį ir mislyju: tai man prisisapnavo, bet buvo teisybė. Išlėkiau iš grįčios, nulėkiau miškan, o miške paukštės čiulba ir rasa ant lapų blizga. Prilėkiau va į krumas, o tenai ponas ir medžiotojas guli sav greta. Ponas ramus ir išblyškęs, o medžiotojas žilas, kaip obelis, ir susiraukęs, lygiai, kaip gyvas. O ant krutinės ir pono, ir medžiotojas kraujas...

— Na, o kas-gi su kitais atsiėjo? — paklausiau aš, matydama, kad senis nuleido galvą ir nutilo.

— E — ė! Va taip vis ir atsiėjo, kaip sakė kazokas Antanas. Ir pats jis ilgai miške gyveno, vaikščiojo su berniokais ant keliu ir po dvarus ponų. Taip, matyt, kazokui jau lemta buvo: tėvai prieš ponus ėjo, ir jam tas pats išpuolė. Ne kartą, vaike, budavo, pas mus ateina, šiton — va pačion grįčion, dažniausiai-gi, kaip Jono nebudavo namie. Ateis, budavo, pasėdės ir padainuos, ir ant banduros paskambys. O kaip su kitais vyrais užeidavo, visados jį Ona su Jonu priimdavo. Ei, vaike, teisybę sakant, ir be grieko čia neatsiėjo. Pareis neužilgio iš miško Pranyš ir Kazys, — pažiūrėk tu į juodu: aš jiems nieko nesakau, ale kas pažinojo Joną ir Antaną, tas išsyk pasakys, katras į katrą panėši, norint jie tų žmonių ne vaikai, bet vaikų vaikai. Va-gi kas, vaike, atsiėjo mano atminime šitame miške... O miškas-gi užia labai... bus audra!...

III.

Paskutinius žodžius senis pasakė, lyg nuilsęs. Matyt, jo karštumas jau praėjo, ir dabar senelis rodėsi nuvargęs; liežuviu jau nevaldė, galva kretėjo, akyse ašaros rodėsi.

Prieblindis jau buvo, miške sutemė, giria aplink grįčią užė, kaip marios per audrą; juodos viršunės lingavo, lyg vilnys nuo didelio vėjo.

Linksmi sulėjo šunys: matyt, gaspadoriai pareina.

Abudu sargu skubinasi prie grįčios, o paskui juos ir uždususi Marė parvarė prapuolusią karvę. Mes visi jau buvome susirinkę.

Už keleto valandėlių sėdėjome grįčioj; pečių

ugnis gražiai kurenosi. Marė ruošėsi apie vakarienę.

Norint aš nekartą pirma mačiau Pranį ir Kazį, bet dabar įpač gerai jiems prisiziūrėjau. Pranio veidas buvo juodas, antakiai suaugę po stačia žema kakta, iš akių išrodė piktu, nors matyt buvo, kad jis nepiktas, kaip ir visi stiprus žmonės. Kazys-gi linksmi žiūrėjo; kaip kada krustelės savo garbiniuosius plaukus, kad nusijuokdavo, tuoj ir visi pradėdavo juoktis.

— Ugi ar nepasakojo jums senis, — paklausė Kazys, — kas atsitiko kitąkart su mūsų tėvukų?

— Taip, pasakojo, — atsakiau aš.

— Na, jis vis taip! Užsė labiausiai miškas, jis senovę ir atsimena. Dabar per visą naktį neužmigs.

— Visiškai mažas vaikas, — pasakė Marė, pildama seniui kopustų.

Senis lyg nesuprato, kad apie jį kalba. Jis visiškai apsilėdė, kartais šypsojosi, kaip kudykis, galva linguodamas; tiktai kaip upais užgriebdavo grįčelę nuo girios smarkesnis vėjas, jis pradėdavo dairyties ir prisiklausinėjo, lyg ko išsigandęs.

Neužilgio grįčelė visiškai nutilo. Tiktai dar siek-tiek žiburys gesdamas švietė, ir ir svirplys čirškė savo paprastą dainą. O miškas, rodėsi, kalba tukstančiais stiprių, nors neskardžių balsu, kasžinką patamsėje. Rodėsi, kad kasžinkokia galybė ten tamsoje tariasi norėdama užpulti iš visų šonų ant susiurpintos, miške prapuolusios bazužėlės. Kaip kada liudnas užimas didinosi, augo, artinosi, ir tada durys drebėjo, lyg, tartum, kas šybždamas iš pyktumo, laužiasi josna iš oro, o kam'ne tuokart vėjais taip liudrai staugė, kad net ant širdies nesmagu darėsi. Paskui audra truputį aptilo, tada dar nykiaus darėsi nuo tylumo, iki vėl neims užti; tarytum, senos pašys susitarė pamesti savo vietas ir nulėkti kasžin kur su vėju.

Aš buvau apsnudęs ant keleto valandėlių, regisi, ne ant ilgo. Vėjas užė miške visokiais balsais. Žiburys kaip kada labiausiai švysteldavo grįčioj. Senis sėdėjo ant savo lovelės ir graibstė aplink savę, lyg norėdamas ką rasti palei savę. Bailumas ir kudykiškas silpnumas rodėsi ant nabago veido.

— Aniutel, karvelyti, — isgirdau aš, — o kas-gi ten miške vaitoja?

Jis, kaip ir nusigandęs, pagraibė ranka ir prisiklausė.

— E-ė! — vėl pradėjo jis kalbėti, — niekas nevaitoja. Tai audra miške užia... Daugiau nieko, miškas užia... užia...

Dar keletas valandėlių praėjo. Pro mažus langelius rodėsi žaibavimas, augšti medžiai pasirodė apšviesti ir vėl prapuola tamsoj' tarp vėtros staugimo. Ale štai taip sužaubavo, kad nė žiburio grįčioj nematyt, ir griausmas miške netoli trenkė.

Senis vėl pradėjo neramiai vartytis ant lovelės.

— Aniutel, karvelyti, o kas-gi ten miške šaudo?

— Miegok, tėvuk, miegok! — atsiliepė Marė nuo pečiaus. — Vis jis taip: kaip tik audra, tai per naktį vis Oną šaukia. Ir užmiršo, kad ona jau seniai ant ano svieta. A-ah!

Marė nusiziovavo, prašnabždėjo poterius ir neužilgio vėl grįčioj tylu pasidarė tik girdėjosi miško užimas ir neramus senio murmėjimas:

— Miškas užia, miškas užia... Aniutel, karvelyti...

Tuojaus pradėjo, kaip iš viedro, pilti ir per lietu negirdėt buvo nė vėjo užiant, nė girios vaitojant...

P. Jogvilietis.

Tėvyniški varpai.

Istabus aiškinimas žmonių nusidėjimų. Pasikalbėjimas mano su svetimtaučiu apie mus apšvietimą. Kantarkų streikas. Giliaus besistengimas.

Šią vasarą bažnytkaimyje Lukšiuose (Suv. rėd. Naum. pav.) buvo viena po kitai dvi ugneli, sunaikinusi ir vieną ir kitą-kart po keletą tirstai užgyvėtų namų. Vieną-kart pakurė koks ten ekssaldotas, sugrižęs iš kariumenės, antrą-kart — šiauėpalaikis, prastas žmogelis, supykęs ant savo tėvo, pakišo po jo stogu ugnį ir paleido su dumais ne tik namus tėvo, bet ir keleto sąsėdų.

Kad ekssaldotas pakurė, tai da nėra kuomi stebėtis — pripratę jau mes nuo sugrižusių iš kariumenės laukti visokių šunybių.

Ant galo už ekssaldotų darbus draugyja mažai ką atsako, nes jie parsineša iš kariumenės įpatingą dorą — ten jiems įkvėptą įpatingą dvasia.

Suvisai kitaip išrodo, kada suaugęs sunus, nebudams ekssaldotu, uždega jį piktumo tėvo namus. Šis atsitikimas, parodantis visą žmogaus pagedimą, žvėriškumą jo jausmų, priskyriamas jau prie tokių, kurie suimti reiškia juodąją draugijos pusę ir už kurinos pati draugyja jaučiasi kalta esanti.

Ne dyvai, jaigu potam susirinkimuose siektiek mislyjantieji žmonės tolydžio apie tai minėjo ir liudnai galvomis lingavo. Teko ir man patekti ant vieno tokio susirinkimo. Mes „intelligentai“, tarp kurių buvo vienas svetimtautis, turistas, išsimetę po kelis „peklinės“, pasijutome tinką prie gvildenimo augštesniųjų klausymų, ir užsiminę apie sunų, ką iš savo tėvo norėjo pritaistyti kepsnį, ėmėme daryti analizą to atsitikimo. Kada jau pridejavome, kiek reikėjo, kad dora taip netvirta tarp žmonių, vienas iš mūsų, p. X., tarė: „Tai viską daro tas „naujas mokslas“, tai vis tas „žengimas pirmyn“, tai vis tas „Darvinas“, tai vis ta „kova už buvį“, ką liepia žmonėms pjautis tarp savęs...!“

Kaip jau, begvildėdami augštesniusius dalykus, visi pasidalino į kuopeles, svetimtautis kreipėsi prie manęs su tais žodžiais: „Tai tik jūsų krašte apšvietimas yra augštai kilęs, jaigu net prasti žmonelės pažįsta Darviną — tik turi jį skaityti, jaigu yra po jo įtekme ir butinai elgiasi pagal po teorijas, kaip pasakoja p. X.“

— Nors man labai butų smagu — atsakiau — kad tamistos nuomonė apie apšvietimą mūsų krašto butų teisinga, vienok turiu atvirai pasakyti, kad tamista šiuomi žygiu mislyji klaidingai. Tas pats p. X., ką prie „uždegejo“ prilipino Darvino teoriją, yra nematęs Darvino nė iš apdarų, o ką čia šnekėti apie prastus žmones. Jaigu p. X. taip kalba, tai tik delto, kad jis tą

pat yra girdėjęs nuo tų, ką mislyja, buk priešastimi visokių ant svieta „piktybių“ yra Darvino teorija, buk prieš Darviną žmonės gyveno kaip aniolai, o tik Darvinui ištarus „kova už buvį“, svieta paklausė ir pradėjo pjautis. Kitokio aiškinimo atbulinės doros pusės, kaip tik „naujas mokslas“, toki pp. XX nepermano.

Apšvietimas Lietuvos žmonių, nors turėtų, derlingą dirvą, yra pastatytas tarpu labai sunkių apystovų: iš vienos pusės trukdo jį valdžia, iš kitos gi mes pats. Apšvietimas gali vaisingai platintis tiktai per pagelbą prigimtos kalbos, per raštus prigimtoje kalboje. Mums valdžia nedaleidžia vartoti mokslinčiose lietuvišką kalbą, o lietuviškus raštus persekioja lygiai kaip raštus nihilistų, anarchistų ir kitų, pagal valstijos nuomonę, maišadarų. Teisybė, valdžia davė mums pirmamokslines mokslinčias, bet koku budu gali tarnauti priderančiai apšvietimui mokslinčia, kurios uždava versti vaikus į kitą tikėjimą, į kitą tautą? Čia trukdo apšvietimą pati valdžia.

Valdžia daleido mus į vidutines mokslinčias, t. y. gimnazijas, kurias išbaigę ir prasilavinę mes beveik visi atsikratėme nuo tos dvasios, ką valdžia taip rupestingai teikėsi įkvėpti mums pirmamokslinėse. Rodosi geistinu dalyku butų, idant stengtumės perkimšti per gimnaziją kuodaugiausiai lietuvių. Tik štai tarp tų pačių lietuvių, ir da neva inteligentų, kuriems, kaipo žibintuvams, priderėtų traukti žmones iš tamsybės, susirengę ajencija, prikabinanti tėvus, idant neleistų savo vaikų augščiau 4 kliausų; gąsdina, buk vaikai, baigiantieji gimnaziją, „pagenda“ ir tampa „amžiniais prapuolėliais“. Ar čia taip daro anie ajentai, idant, prasiplatinus augštesniam apšvietimui Lietuvoje, nepultų jų autoritetas, ar tai gailėdamiesi, idant ištikro vienučiai, žengiantieji prie augštesnio mokslo, „amžinai neprapultų“, ar tai nenorėdami daleisti, idant skaitymas Darvino neužsikrėstu „kova už buvį“ ir nepradėtų tarp savės pjautis — nežinia, vienok taip daro. Matomas daigtas, kad prie trukdinimo išbaigti vidutinį mokslą, prideda ranką patys lietuviai.

Jaigu žemesnis ir vidutinis mokslas del lietuvių turi daug trukdymų, tai jau augštesnis turi prie tųpat trukdymų net perdaug erškėčių. To drąsuoliaus, kurio troškimas mokslo didesnis už visas kliutis ir „ajentų“ trūšą, to drąsuoliaus, ką nenustojęs ant 4 kliausų eina tolyn ir išbaigęs gimnaziją įstoja į universitetą, dalis visai neužvydėtina ir mažai ką gali išdrąsyti. Mūsų žmonelės mato visą laimę iš mokslo tiktai tame dalyke, kad mokslas duoda įstoti į kunigus ir, jaigu žinotų, kad vaikas netaps kunigu, tai visai neleistų vaiko į mokslą. Del įstojimo į kunigus gana yra 4 kliausų, o kad iš pabaigusiųjų daugias

kaip 4 kliausas retai kuris eina į kunigus, tai-gi jau patys tėvai augštesniųjų kliausų neužkenčia. O da pridėkime prie to trūšą ajentų, ką stengiasi tą neužkentimą padidinti, tai aišku bus, kad baigiančiųjų gimnaziją mes daug negalime turėti. Taigi toks drąsuolis, ką veržiasi prie mokslo augščiau 4 kliausų, junta, kaip su kiekviena augštesne kliausa šala del jo tėvai ir giminės labyn ir labyn, o įstojęs į universitetą pasijunta visai neturiniu savo artymiausiųjų. Išvien su giminiškais jausmais nyksta ir materijališka pagelba. Beveik tiesiog galiu pasakyti, kad įstojusiems į universitetą tėvai, ar broliai apemusieji namus, visai nustoja davę pašelpą. Jaigu nabagėliui „drąsuoliui“ priguli da šiek-tiek dalies, tai ir tos neišgauna „geru“: arba turi visai išsižadėti jos, arba, prispaustas vargų, už kelias dešimtis rublių turi pakvituoti, buk išėmęs visą dalį, tegul bus, kelis šimtus rublių. Tokiu budu patekęs į universitetą turi rupintis ir apie mokslą, ir apie „visų dienų“ duoną. Nešdamas per ištistus metus tokias dvi sunkias naštas, naikina savo jaunas pajiegas ir gale metų grįžta namon pasilsėti. Tik čia iš visų pusių randa atšalimą: giminės, visi tamsuoliai ir žemesnieji inteligentai žiuri ant jo išpasalų, keturkliausiai inteligentai šalinasi lyg nuo užsikrėtusio kokia baisia liga. Toks šnairavimas ant universitetinių inteligentų ir nistikėjimas jiems pėrėjo ir ant raštų ir laikraščių, prie kurių prisideda augštesnieji inteligentai. Tegul toks universitetinis parašys savo veikale dukart du = keturi, tai tuojaus atsiras persergiantieji balsai: netikėkite! čia ne tikras mokslas, čia kilpos užtaisytos ant jų nekaltybės!

— Ar tai turite ir laikraščius? man rodosi tamista sakei, kad valdžia persekioja lietuviškus raštus.

— Persekioja tik Maskolijoje, bet gyvuoja keli laikraščiai Amerikoje ir Prusuose. Maskolių pusėje labai sunku prisigriebti prie lietuviško laikraščio, nes policija, jaigu tik užtikis kur tokį N, nors nekalciausios įtalpos, tai tuoj prasideda datyrinėjimai, areštai, sutrukdo kelias dešimtis žmonių nuo darbo, suvažiuoja prokurorai, žandarai, načelnikai, rodosi ant paskutinio sudo — žmonės tokiu budu įbaugiti nelabai koki raštą lietuvišką ir prilaiiko. Policijos tarnas, sugriebęs kur N lietuviško laikraščio, džiaugiasi, lyg velnias pagavęs dušiu ir, paleidęs žmogžudį, vagį, ar kitą koki piktadėją iš rankų, lekia su tuomi N pas viršinišką savo.

— Tai abonentų laikraščiai turi neperdaug?

— Teisybė — nė vienas išdavėjas turtu nesurinko da.

— Na, o programai laikraščių ar labai skiriasi viens nuo kito?

— Taip labai — ne, nes speciališko laikraščio neturime...

— Jaigu taip, tai, nors man nepridera kistis į ne savo dalykus, vienok užklausi, ar ne geriaus būtų turėti mažiaus laikraščių? prie tokios sunkinybės apystovų, prie tokio persekiojimo, lengviaus būtų prilaikyti ir platinti mažesnį skaitliuą tskyrų laikraščių?

— Tikra teisybė. Jau tą teisybę parodė mums praktika, išdildinusi keletą laikraščių nereikalingai išdygusių, tik mes to dalyko suprasti nenorime. Mat pas mus eina taip: vos pasirodys vienas laikraštis, štai išdygsta kitas, ką eidamas paskui, kaip neprašytas aniolas sargas, žiuri, idant tas pirmasis nepaklystų ir vis rėkia iš užpakalio: na na, tik tu kryptelk, tai paminėsi! Jaigu tiktai ant to bauginimo pasibaigtų, tai da būtų mažai pikto, bet per įtekmę tų laikraščių-sargų jų pat pasekėjai atsisako ir pats nuo parsikvietimo anų sergiamųjų laikraščių, ir kartkarčiais net iš viešų vietų atsišaukia į žmones: neskaitykite tų ir tų dalykų!

— O lietuviai noriai skaito savo laikraščius?

— Ne visi lietuviai nori skaityti savuosius laikraščius, kiti nenori jų nė pažinti, vienok negalima skųstis, kad tolydinių skaitytojų būtų jau taip visai mažai. Tik čia turių pridurti, kad tarpu skaitytojų lietuvių, ipač tų sergiamųjų laikraščių, yra ir toki, ką skaito lietuviškus laikraščius vien tik dėlto, idant atrasti juose šį-tą, už ką galima būtų juos patremti, pakišti koją, sunaikyti....

Tuom tarpu pakvietė visus svečius prie vakarienės.

— Tai labai nesmagus dalykai pas jus, esančius tokiame prispaudime — tarė svetimtautis, keldamasis nuo suolo.

Prikimšę gerai gužius, pradėjome visi kalbėti apie bado, ką šimet nors istolo, bet rodo savo dantis. Vėl pridusavome, išrodydami viens per kitą baisumą bado ir visas nelaimes, puolančias nuo jo ant žmonijos, atmėdami, ką darys nabagėliai darbininkai, kiek bus visokių streikų, sujudinančių valstijas ir t. t.

Grįždamas namon, perkratinėjau mislyje viską, ką girdejau svečiuose: ir Darviną, kuriam p. X įdavė į vieną ranką peilį, į kitą ugnį ir liepė pjudyti žmones, ir svetimtaučio užklausimus, ir baisų bado, ir darbininkus išblyškčius, alkanus, apdriskusius, ir streikus....

Štai mislis, eidama paeiliui, priminė man vieną streiką neseniai atsitikusį, streiką, kuris savo navatnumu pralenkė visus įvairius streikus, atsitikusius kada nors ant svieto.

Skaitytojau! Kad ir laužytum galvą kasžin kaip ilgai, norėdamas įspėti, apie kokį streiką noriu pasakyti, tai neįspėsi! greičiaus „Apžvalga“

įtikės „intelligentams“, o tu da neįspėsi! Nekan-kjsiu tavęs: streiką padarė kantarkos (giesmininkės) bažnyčioje. Susitarė vieną nedėlios dieną ir visai negiedojo. Ar tai įtikėtinas dalykas?! Tokia netikėta, navatna demonstracija Dievo namuose turi remtis ant navatnos priežasties. Nežinau aš tos priežasties tikrai, o tik tiek žinau, kad tas streikas stojasi, išsikėlus iš tos bažnytvietės vienam kunigui.

Tik turėjo kas nors ikvėpti toms katarkėlėms iš šalies, idant griebtusi tos demonstracijos, nes pačioms nebūtų atėjęs nė į galvą toks dalykas. Lengviausiai rodosi būtų išaiškinti tą streiką Darvino įtekmė, ipač, kad tai atsitiko tojepat vietoje, kur minėtos ugnelės, tik vėl, plynia žino, ar Darvinas galėtų prisigretinti prie kantarkų per „Šaltinį“ ir „Kantičkas“?

Norėjau ant tų navatnumų ir užbaigti, tik atsiminęs da vieną, ne tiek navatną, kiek begėdišką dalyką, negaliu iškęsti apie jį nepasakęs.

Žinomam visiems uostytojui Apuchtino pėdsako, Varšavos Giliui, turbūt nusibodo belaukiant numetimo vėl kokio kašnėlio nuo skobnės savo pono, nes štai užsispyrė išgirsti: čiūčiu, te! ir parašė „maskoliškai-lietuvišką“ gramatiką, kuri jau spaudoje beesti. Jaigu Senapilės Pajevskytis būtų žinojęs, kad sutiks ant savo garbės pilno kelio tokį konkurentą, kaip Gilius, tai, tikrai būtų nevertęs „maskoliškai“ gramatikos Kursaičio. Čia tikėjosi tapti mažių mažiausiai inspektoriumi, kaip ir taspat Gilius tapo už tokiuspat darbus, o čia primetė žmogeiliui ant pusės svaro tabako... ir dairykis! O tu svieteli mielasis! tai da teisybė!

Dorumas dvasiškai-serganciu.

Kalba V. Čizo Maksvoje.
Vertė J. J.
(Tasa).

Šita negalė gyvėt gyvenimu žmogijos ipač įvaiskiai metasi į akis tuose priepuoliuose, kada sergantis yra pasiaubtas pilnai protišku, kada visos jo sylos yra atiduotos protiškam tvarumui. Tada kad sveikas autorius randa didžiausią smagumą tame, idant paduot savo idėjas kitiems, dvasiškai-sergantis visame savo darbe nieku nesiinteravoja, apart savo aš. Vargiai reikalinga yra pridurti, jogiai nėra labjans savmeilingų autorių, kaip dvasiškai-sergantieje. Ant pažiuros, šiam prieštarauja tiktai tas, kad dvasiškai sergantieje abelnai tytveik yra lengvi ant mēklijų kitų. Prof. Frze nevat mato šime pranokimą dvasiškai-serganciu ant sveikų, kas, žinia, butinai neteisinga yra. Pakantrumas, lengvas pasielgimas dvasiškai-serganciu su svetimais mēklijais priguli iš vienos pusės nuo bedalyvystės kiekvieno ligonio del visų kitų, o iš kitos pusės — nuo perniek laikymo jų. Beveik visi dvasiškai

sergantieji turi savo sandraugus už bepročius, durnius, veidmainaujancius ir t. t.

Ir taip, sąjauta dėl artimų, ištekanti iš čia meilė dėl žmonių ir visos dorybės, dugne kurių paguldyta yra šita meilė, prideringomis yra žmonėms tame laipsnyje, ant kiek jie turi psichiškų sylų daugiau, neng reikalinga dėl užganejimo (pakakinimo) grynai egoistiskų reikmenių. Nupuolus psichiškoms syloms, kas priguli nuo nesveikavimo nerviško sistemat, ankščiausiai gęsta sąjauta. Kuom augštesnė, kuom tobulesnė psichiška organizacija (sustrunijimas), tuom labjaus žmogus yra pajiegingu mylėtie žmogija.

Kaip žinoma, daugelis dorume yra paguldyta ne ant meilės dėl artimų, bet ant kitų pradžių. Tai davė pamatą nekuriems mislinčiams, kai-ve Helvecijui, tvirtit, jogiai žmogus butinai negali mylēt artimų, jogiai visas dorumas išteka iš tykimo naudosp. Neužiimant perkratymu utilitarizmo, galima sutikt, jogiai daugelis skrytyje dorume yra įtarta jieškojimu naudų. Tuli dvasiškais-sergantieji, kaip buvo parodyta, negali padaryt aukos iš tuometinių smagumų dėl smagumų ateisiančių, kaip nē smarkus ir ilgametiniai nē butų šie paskutiniai. Ir taip, toki ligoniai negali but doriškais nevat prasmėje utilitaristų.

Nekurie aiškiai supranta, kaip reik elgties, idant pasiekti savo mierius, kai-ve, idant išeit iš instituto dėl dvasiškais-sergančių. Brukanumas, dalaikymas savo žodžio, romus pasielgimas su apystovinėiais — vis tai, žinia, yra įtariama vyriausiai išrokavymu. Vienok tuli dvasiškais-serganti, pilnai suprasdami, kaip reik elgties, suvis negali sekt tiesas, jų pačių giriamas. Vyriausia to priežastis — tai suligūtinas padidėjimas žemesnių jautimų ir palengvitas atsiradimas affektų. Žemesni jautimai visada labjaus impulsyvni, neng augštesni. Baimė, rustybė nevat pas gerai savę suvaldancius, lengvai pereina į affektą; meilė dėl teisybės, savę gerbimas tik išimtinuose priepuoliuose veda ant affektų. Apart to tvirta psichiška organizacija, o todėl, ir tvirta valia apsi-reiskia įvardžiai tame, jogiai valia paveldžia tekėjimą psichiškų processų, o pertai sustabdo arba, mažiausiai, sumažina affektus — yra tai nukėlimas tekėjimo psichiškų processų, pakreipiama valios. Regimai, kuom stipresnė yra valia, tuom tankiaus ji randys tekėjimu psichiškų processų. Nemažiaus aišku, kad apsilpus psichiškoms syloms, kas buna išsautu per apsinuodijimą arba dušinę ligą, valia jau negali suvaldyt tekėjimo psichiškų processų, o todėl apsirgusis stojasi bovyklele affektų.

Tarpe išgemančių subjektų galima patiktie nemažai nelaimingų, apdovantų ir protiškomis sylomis, ir nevat augštesniais jautimais, norinčių but naudingais artymiems. Vienok jiems niekad

nepasiseka surėdyt gyvenimą taip, idant nebut sunkumu dėl draugijos. Iš mokslinčios jie išeina, nepabaigę kurso, išrinktoje profesijoje niekad nepasiekia tobulumo, tankiai iš vienos professijos ing kita. Jų derminis sugyvenimas pasibaigia labai liudnai. Jų pamėgimai, nenustigimai, strainumai — vis tai trando pakajingumą jų sangivėtojų. Jei toki žmonės nēra prastotais nuo talento, kai-ve, dailios iškalbos, tai jie nekuri laiką turi įtekmę ant apystostovinėių, bet, pridirbę daugiau ar mažiaus pikto, jie pabaigia savo karjerą, perniek laikomi ir neužviežiami. Verta tikt atsimīt karjerą Gordono ir jo dalyvavimą sugriovime Londono.

Žinia, šie psychopatai (dvasiškais-serganti) neturi pajiegos mylēt žmogija. Ką nē tvirtitū utilitaristai, psichiatras, išitėmijęs dorišką pusę dvasiškais-sergančių, negali sutiktie, idant be meilės dėl žmonių galima but geru, tikru žmogum. Bet mes žinome, jogiai yra nemaža vikrių žmonių, egoizmas kurių neužkenkia jiems tame, idant but naudingais draujigos sąnariais. Toki žmonės, su išmone suprasdami savo naudas, surėdo kuō gražiausiai savo pačių gyvenimą ir esti naudingais kitiems, ant kiek tai yra reikalinga dėl pasiekimo jų pačių laimės. Dvasiškais-serganti negali but dorus nevat šioje prasmėje, delto jogiai apsilpūta valia atveda ant pakylētū affektų. Jaigu nevat motyvas dabarcio ir nepasiekia tos sylos, idant išsauti affektą, vis-vienos jie esti pervirš smarkus, idant pergalėti paisymus apie savo naudas, išiveidijimus artymiansių smagumynų. Mąstydami suvis taisyklingai apie mierius ir išmintus (tarpus) dėl jų pasiekimo, tuli ligoniai, nevat nebudami valdžioje affektų, beveik visada elgiasi įvardžiai taip, kaip nereikia elgties dėl pasiekimo pažymėto krieso. Vienu žodžiu, motyvai naudų, varydami tokį augštą varstą gyvenime sveikų žmonių, tik retai įtaria veiklumą dvasiškais-sergančių.

Jautimai, išsankiami stonu mūsų kuno, išidėmėjimais organų jautrinių, visados esti smarkesniais, neng atstatyti (atnaujiti) jautimai; elementarni, prasti jautimai yra smarkesni už augštesnius, idealnus [**Leibnitz pasakė suvis teisingai: „tebėsantis jausmas nedidelio nusidegimo veiklauja (veiki) ant mūsų kur kas smarkiaus, neng vilbinimai didžiausių smagumynų tolymoje ateitinėje“ (Nuoveame Essais, Kn. II)]. Jaigu žmogus randytūsi tik sulygūtiną sylą jautimų, pripildančių jo dušią duotam momente, tai motyvu jo veiksmų visados butų žemesniejie jautimai. Vienok nevat mažiausiai auklėti, surubėję žmonės, priepuolių didžiume randijasi ne smarkiausiais sulygūtinai jautimais, bet labjaus silpnais. Tas paeina nuo to, jogiai valia, atkreipta vidun, t. y. ant tekėjimo psichiškų processų, kitais žodžiais — tēmytlyvumas,

išsaukia ant paviršiaus suomonės eilė eilė išveidijimų ir sudevėtų su jais jautimų, kurie savo draugėje tankiai pasirodo stipresniais už pirmą elementarną jautimą. Tėmytlyvumas išsaukia atsiminimus apie tai, jogiai pasielgimas, įtarti per duotą žemesnį motyvą, traukė su savim kentėjimus, jis išsaukia išveidijimus smurtuojamos koros, blėdingų pasekmių del sveikatos, rimasties ir t. t. Prityrimas praeitinės, įprotys, iškiepytas užauklėjimu, mieris kurio pagal tyčia gražų ištarną Džemso Mill'o (James Mill) — „padaryt žmogų, ant kiek tai yra galima, pajiegingu sutvert, kaip savo paties laimę, taip ir laimę artymų“, vis tai įtaria del žmogaus galėjimą, idant labai tankiai randyties ne žemesniais jautimais, kurie yra stipresni duotam momente, bet motyvais naudos. Tokiam laipsnyje, kokiam užauklėjimas išdirbo šią pajiegą, subjektas apsirges dvasiška liga, da gali randyties motyvais naudos. Tvarkus, gražiai užaugiti, lemti visoplatinėje vertėje šio žodžio subjektai neretai da ilgai užlaiko šias išdirbtas užauklėjimu ir gyvenimu kokybes. Priešingai, tie ligoniai, kurie ir prieš ligą neturėjo pajiegos randyties motyvais naudos, apsirgę dvasiška liga, suvis negali stengties priešais prietikingus motyvus betarpinio smarguriavimo.

Kuo įvaisiausia pavaizda to, ant kur atveda negalėjimas randyties motyvais naudos, t. y. ilgametinio gerumyno, bet tik daugiaus ar mažiaus tolymoje ateitinėje, paduoda sergantieji įgimta doriška beprotingyste. Šie ligoniai, nevat jaigu jie turi pajiegą taisyklingai apmąstyti savo stoną, elgiasi taip, kaip galėtų jiems parodavot tik jų pikčiausias priešakys (neprietelius). Jie daro viską ant to, idant jų nebutų galima paleist iš instituto, یشهit iš kurio jie gorote gorolja. Maža to, — pusėtiną dalį gyvenimo jie praleidžia atskyrime piktišurnų, t. y. atskyrime blogesniame ir nevat atskirtuose kambariuose, kurie didžiune uždėjimų nėra geresni už paprastus kalėjimus. Nevat sunku išveidyti (perstatyt sau), kaip žmogus, suprasdamas, kas jam blėdinga ir kas naudinga, gali surėdyt savo gyvenimą kuovargingiausiai. Tiesa, šie ligoniai nesupranta interesu savo artymų, bet jie labai gerai numano, jogiai uždarymas atskirtam kambaryj yra kuonesmagiausiu dalyku, koks gali but jų gyvenime, labai gerai žino „kaip reikia elgties, idant but kambariuose del pakajingų ligonių, naudot iš prilygėtinis laisvės ir abelnai iš tos peisos (komforto), kurią institucija gali duot pakajingiems, neblėdingiems pacientams. Kodėl-gi jie negali pasiekt geistino n.ierio, kodėl negali randytiesi motyvais naudos? Pasirgėdami šiuos ligonius, mes tuolydžiai matome, jogiai kuo-menkiausi motyvai smagumyno paveldžia visą jų suomonę. Neišpildžius jų prašymo, atkreipto link gydytojo arba perdėtinio, ligonis

pyksta ir rugolja, norint ir žino, jogiai tai neturės naudingų pasekmių; priešinanties tarnui, ligonis negali nesusirepčiuot; kad jam nuobodu, jis negali atsižadėtie nearzines, nevaidines kitų ligonių. Menkas smagumėlis, kurį duoda ši pramoga del ligonio yra, didesniu motyvu, neng visi ilgametiniai smagumynai, kuriuos jis yra prityręs anksčiaus, kada buvo buvęs kambaryje del pakajingųjų, ir didesniu už tuos, kuriuos jis galėtų pritirtie, likęs išrašytu iš uždėjimo.

Del moralistų visados buvo neatmenamu mįsliu, koku budu žmonės gali augščiaus statyti blėdingą už naudingą, pikta neng gera, kodėl taip tankiai žmonės, nevat kada laimė taip lengvai yra pasiekiamas elgiasi ant blėdies del savęs. Prasčiausiu išrišimu šio prieštaravimo yra tai, jogiai negalėjimas randyties motyvais naudos priguli nuo užtautimo ir mažo protiško išsiplėtojimo. Labai kategorišku budu pasakė tą pažiurą Sakrates (*Aristotel, Nikomacho etika, VI, 13), tvirtindamas, jogiai dorumas yra paguldytas ant žinojimo ir susipratimo. Vienok neteisingumas tokio išguldyto buvo akregingu del didžiumo moralistų. Apart to datyrimas su dvasiškaiser-gančiais, padaromas pačios priegimties, mokina mus, jogiai ne stonas protiškų sylų apkriesia galėjimą randyties motyvais naudos. Tėmytlyvumas neganėtinai yra smarkus, idant suomonėje su reikalingu eiskumu laikytusi išveidijimai ateitinės, — pasekmių dabartinio elgimosi. Jaigu gi tėmytlyvumas ir sustabdo suomonėje visus šiuos išveidijimus ir sujungtus su jais jautimus, tai pakaktina yra betarpinio išidėmėjimo (perceptio) ir surišto su juom jautimo, idant tekėjimas išveidijimų butinai atsimarytų: buvusieji suomonėje išveidijimai yra nustelbiami per naują prietikingą išidėmėjimą, ligonis gyvena vėl tik dabarėiu ir elgiasi pagal motyvus esančios smagumyno. Iš priežasties menko tėmytlyvumo ligonis negali ilgai mislyt apie tolymą mierį, negali sugniuždyt savyje išveidijimų, išsaukiamų esijos (esingystės). Jogiai apsilypimas tėmytlyvumo yra vienu iš pirmų ir vyriausių apsišovijimų patol'ogiskam stonė nerviško sistemato, yra darodoma daugeliu faktų. Aš šį apsišovijimą parodžiau eksperimentalnai. Vėrtė tėmytlyvumo sferoje dorumo ipač pasekmėtai buvo išpletota Men-de-Biran'o, kuris suvis teisingai apkriesė tėmytlyvumą, kaipo dorišką pajiegą. Iš šiagadyninių moralistų Marion pareiskė ant vertės tėmytlyvumo, pažiurą patvirtinamą psichiatrijos. Jis sako: „už kliandą nėra pagal savo esatį (buvenę) nežinojimas, bet sumizgimas (mįsliės).“

Toku budu ne nupuolimais protiškų pajiegu, bet apsilypimas valios yra tai priežastim, delko dvasiška liga pirmiausiai sugriauja žmoguje galė randyties motyvais naudos. Suprantama yra,

jogiai įsisintėjus ligai, sergantis prastojamas yra pajėgos sveikai mąstyti apie savo paties naudą. Apsilpimas valios privalytinai turi atvesti ant beprotinio pasielgimo, nevat užlaikius protiškas sykas. Tik apsilpimu valios galima išgulyti beprotinį pasielgimą taip vadinamame rezonavojančiame kvailiojime (durnavojime). Kraft Ebing suvis taisyklingai priskaito rezonavojančią kvailiojimą prie suirimų valios, o ne protiško veiklumo. Kitaip ir negalima yra paieškoti šio dimno apsilpimo: ligonis gražiai mąsto, o elgiasi beprotiškai. Akregis daigtas, jogiai jis randijasi įspaudomis minutos, o potam savo protiškas pajėgas apverčia ant išguldymo ir išteisinimo savo pasielgimo. Ir taip, paliepus nerviskam sistemai, apsilpsta, ir angalo butinai išnyksta, jausmas simpatijos, o todėl, ir visi al'truistiški pajautimai. Drange su tuom apsilpsta ir valia, o todėl ligonis negali sekt tolymų mierių, negali randyties motyvais naudos. Kaip pasekmė šių psichiskų processų atsiranda sugvėrimas (suklerimas) doriškos asabystės, negalėjimas gyvėt savystovingai drangijoje. Del mūsų įpač svarbiu yra nustobuot, jogiai apsilpimas dorumo yra pirmu ir kaip kada vieninteliu apjovu (simptomatu) ligustiško stono nerviško sistemato. Psychol'ogiskas analizas dvasiškos ligos išeiškina mums vyriausius elementus, vyriausius pamatus doriškos pusės žmogaus: išreikšdami priežastis doriško nupuolimo dvasiškai-sergančių, mes atrandame, koki psichiški (dvasiški) processai papuolė į ligustišką atsimaitymą, o todėl išreiškiamė psychol'ogiskus pamatus dorumo, ir kas įpač yra svarbiu, atrandame artymiausia, betarpinį ryšį tarp veiklumo organizmo abelnai ir nerviško sistemato įpatėje ir tarp doriškos sferos žmogaus.

(Toliaus bus).

Audiatur et altera pars.

Ginčai, jaigu iš jų išdygsta sutartis ir susitaikymas tarp vedančių ginčą tėvynainių — visada yra naudingi, bet tiktai tada, kad juose matyt gali norus susitaikymo tarp besiginčijančių. Kur nėra atsakančių norų ten ir susitaikymas negalimas, o ginčai tik da labjaus vedančius ginčą atitolinti gal nuo kits kito. Apžvalgoje, ikišiol mes nepatėmyjome tarp jos rašėjų tokių, kurie norėtų su mumis susitaikyti, delto ir jos užgavimus, kurie tankiai ir visai neteisingi, tylėdami nukentėme, nenorėdami nevaisingo mūsų padėjime antagonizmo didyti. Nenorą su mumis susitarti ir dabar matome pridėjimuose ir primimuose rėdystės „Apžvalgos“ — bet apie tai toliaus papasakosime. Atsiliepti mus pakvietė p. Šermunėlis, kurio rašte rodos nėra jau nevaisingo noro aržiti ir peikti, bet randasi paraginimas į sutarti, į darbą vienybėje ir brolystėje

visų tėvynainių, randasi ir išsiteisinimai paremti ant argumentų, nors tarp tų argumentų „kiek jie siekia „Varpą“, randasi ir daugel neteisių ir klaidingų.

P. Šermunėlis straipsnyje „Keletas žodžių apie išnaikinimą naminės meilės tarp pačių tėvynainių“ 13. N. Apžvalgos š. m. taip rašo:

Bet man dabar ne vienas iš ponų inteligentų gali užmesti: gerai, brolau, apie viską kalbi, bet mums išrodyk, kas visupirmu mus į nemeilę ir nesutikimą suvedė? Kas nuo mūsų atsiskyrė? Ar ne jus su savo „Apžvalga?“ Gerai! prisipažįstame, jog nuo ponų inteligentų atsiskyrėme Žemaitijos dvasiškieji — nes su kitais dvasiškaisiais broliais mes šiaip-taip sutinkame, o kaip su kitais ir visai gerai, kaip broliai gyvename ikišiol; tik lenkuojantieji nuo mus tolinasi (? Red.), nes turėjome atsiskirti, o tai delko, tuojaus išrodyti.

Uždėjus mūsų ponams inteligentams „Aušrą“, tą pirmąją Lietuvos žvaigždėlę, be mažo ko mūsų visi (toli ne visi, Red.) kunigai puolė kaip musės ant medaus ir, žinoma, kas galėjo rašė, kas galėjo, platino ir visas buvo gerai. Ateina antras metas! Jau „Dievą“ pradėjo rašyti maža raide, tikėjimas nereikalingas, kunigai išjuokiami ir išdergiami. Ateina trečias, dar ir ketvirtas, garbė Dievui paskutinis metas! Oho! Dievo nebėra (Aušroje, kurią peržiūrėjome, rodos, niekada Dievas nebuvo užginamas įpač-gi paskutiniame jos gyvenimo mete, kada visa jos įtalpa susidėdavo iš menkų kompiliacijų. Red.), stebuklų nebėra, tikėjimo nereikia, kunigai be mažo ko už vagis ir apgavikus statomi. Žinoma, mūsų kunigai tam visam prisižiūrėdami, negalėjo ir nenorėjo per pirštus leisti. Todėl vienas „Aušrą“ keikė iš ambonės bažnyčioje, kitas pas žmones nuvažiavęs stengė „Aušrą“ iš pabalkių iškrapštyti ir į kakalį įlandyti ir, kaip reikėjo mislyti, „Aušrą“ pusketvirtų metų šviesavusi, arba antraip sakant, juodavusi savo mokslu, visiškai nuspidėjo ir paliko mūsų ponams inteligentams ir, abelnai sakant, visiems lietuviškų laikraščiu išduotojams šioki pavelsklą: išdavinėti lietuviškus laikraščius krikščioniškoje dvasioje arba ant tikėjimo ir jo tarnų neanėpuldinėti, mums kunigams (paliko pavelsklą) — daugiau su ponais inteligentais nebesibroliauti. (Kodėl — negalima suprasti? Red.)

Neilgai trukus, vienas dievobaimingas žmogus uždeda „Šviesą“. Ale mūsų ponai inteligentai suriko, tai fanatiškas laikraštis, kas jį gali skaityti ir išdavinėti! Užsidėkime mes savo! Dictum factum — uždeda „Varpą“. „Varpas“ išpradžios buvo nė be šio, nė be to, galime pasakyti, visiems tiko ir buvo geras. Bet, laikui bėgant, pradėjo kaisioti visiškai negražius, tikėjimą ir jo tarnus užgaunančius aforizmus ir prilyginimus. Visi mislyjo, jog „Varpas“ eis neužilgam „Aušros“ pėdomis. Pasirodė „Apžvalga“. Ehe, susiprato mūsų ponai inteligentai, kad čia giltinė bus. Ar supranta dabar mūsų ponai inteligentai dėlko mes nuo jų atsiskyrėme?

Toliau garbingas Apžvalgos rašėjas, nurodęs ant įžanginio straipsnio patalpito Nr. 2 Varpo šių metų, taip rašo:

„Kad ponai inteligentai tokį lietuviškos idėjos programą būtų užrašę į pirmą „Aušros“ numer.

ir pagal jo pasielgę, tai šiandieną butumėme visi kruvoje besidarbuoją, o mūsų darbas neabėjotinai butu atnešęs del Lietuvos daug daugiau naudos. Šiandieną, apart bedieviškų laikraštų, gerųjų suvis mažai, o taip pat ir moksliskų gerų knygų, apart kelių bedieviškų „brošiūrų“, visiškai nė jokios neturime. Dvasiška mūsų rašliava, pagal šiandieninių prietikių, galime pasakyti, yra užtektina, bet svietiška stovi dar visiškai žemai. Jai šiandieną turime keletą mokslo, politikos ir literatūros laikraščių, delko mes negalime turėti ir moksliskų knygų? O tai mes visi su savo tendencijomis atskiriam darbuodamies ir prieš kits-kitą savo kuodus statydami esame: vienas pavargęs intelektualiskai, kitas mēdēgiskai ir per tai turi irti ir nykti mūsų visugeriausi norai ir pasiketinimai. Ar ne tiesa? O jai mes visi butumėme darbavęsi nuo pat pradžios kruvoje, meilėje ir vienybėje, tai, ko vienas nebutų padaręs, tą kitas butu nuveikęs, ir tokiu budu butumėme pakėlę augštn ne tik lietuvišką dvasią, bet ir lietuvišką rašliavą ir savo tautos kultūrą. Todėl tegul prapuola visos mūsų partijos, visi vaidai, burniai ir nesutikimai; tegul prapuola ta prakeikta bedievystė, kuri ne vieną mūsų žmogų yra suėdusi ir kuri, jai mes nuo jos patys neatsiskirsime, gali ir mūsų tevynę Lietuvą suėsti. Tegul gyvuoja tarp mūsų broliška meilė, vienybė ir santaika!“

Analizuodami tą raštą, atramdame čia lenkišką sentenciją slusarz zawinil, a kowala po wiesili, (sliesorius prasikalto, o kalvį pakorė). „Aušra“ nusikalto savo antiklerikaliska tendencija prieš brolius dvasiškus, bet kad Aušros jau seniai nėra, tai už jos kaltes, pagal nuomonę p. Šermunėlio, atsako „Varpas“, jo rašėjai esą visi svietiško mokslo inteligentai. Koks čia yra teisingumas? „Aušrą“ uždėjo viens iš inteligentų, rėdytojumi jos buvo kitas — išleistojaus jos jau buvo žmonės, kurie nieko darbo su inteligentais neturėjo. Pirmi numeriai „Aušros“ išėjo iš spaustuvės p. Otto von Mauderode, tai yra ta pati, kuri šiandien „Apžvalga“ spaudina. Tarp rašėjų Varpo nėra beveik nė vieno tokio, kursai butu buvęs savo čėsn ir rašėjumi „Aušros“, ko tikrai reikia gailėtis, nes anoje juk ne visi straipsniai buvo antiklerikaliski ir bedieviski. P. Šerm. pats aiškina, kad pradžioje ir kunigai ją šelpė, vieni straipsniais, o kiti ją platidami. Tokiu budu išsirodo, kad „Apžvalga“ daugiau yra susinešusi su „Aušra“ ne kaip „Varpas“ ir jo rašėjai. Peržiūrėdami gyvenimą „Aušros“, matome, kad laikui bėgant jį persimainė į fanatiškai antiklerikaliską, bet drauge su ta permaina susimažino ir moksliski straipsniai, nuog inteligentų svietiško mokslo rašyti. Iš to galima spresti, kad ir daugumas inteligentų ne iš antiklerikalistės išganymo Lietuvos laukė. Suprato tą ir išdavėjai „Aušros“ paskutiniuose metuose jos gyvenimo, nes permainė pakraipą, bet padarė tai per vėlai, ir jau negalėjo prie jos sugražinti atsitraukusių rašėjų, nei abonentų pa-

daugiti. Išsaknyjusios numuonės apie tą laikraštį pasiliko, o jos baidė taip skaitytojus, kaip ir rašėjus.

Apie paminėjimą, buk uždėtojai „Varpo“, arba, kaip juos p. Šermunėlis vadina, Lietuvos inteligentai uždėjo savo laikraštį, idant užkirstu kelią „Šviesai“ — tik tiek gali sakyti, kad tas yra faktiskai neteisinga. „Šviesa“ p. Veyerio rankose pabaigė savo gyvenimą Sejos mėnesyje 1888 m.; Varpas-gi pasirodė nuo pradžios 1889 m. tai yra tuo syk, kada apart antiklerikalisko, o neretai ir antitikejimiško Lietuviškojo Balso, kito lietuviško laikraščio nebuvo, nes tų laikų nei „Vienybės“, nei prusiskos „Ceitungos“ nėra ką rokuoti. Primįti reikia, kad uždėtojai Varpo nenorėjo nei ēsančiai Šviesai (moksliskos dalys jos labai silpnai buvo rėdomos, ipac kur jį sylyjasi gydyti žmones nuo ligų savo ipatingais vaistais) kelią užstoti, nes negalima yra užstoti kelią tam, ko visai nėra. Šviesa nustojo išėjusi nuo pusės metų (nors daugel abonentų buvo už visus metus užmokėję) ne tiek del stokos abonentų, kiek del stokos rašėjų; paskutiniuose laikuose jos išėjimo, rėdystė neturėjo visai straipsnių ant sekančio numario.

Praslinkus metams gyvenimo „Varpo“, kursai pradžioje, teisybė, per neužzurą (užžura pradžioje, kada ant vietos nebuvo rėdytojo, kaip suprantama, buvo labai sunki; taip kartais patilpo straipsniai, kurių rėdytojai visai nematė) patalpino korespondenciją iš Buenos Ayres, galincią užgauti jauslumą brolių dvasiškų (kituose baudimuose Apžvalgos neatrandame faktiskos mūsų pusėje kaltės). Atsirado Apžvalga ir vėliai atgijo Šviesa, daug geriaus kaip pradžioje rėdomą, su tokia jau pakraipa, kaip ir pirmutinė — bet ją nešelpė savo pagelba nė broliai dvasiškiejie: Kodėl? — sunku suprasti. Programas „Varpo“ nepersimainė: koks jisai buvo prie užgimimo, toks yra ir dabar; deltogi išdavėjams nebuvo ko nusigąsti užgimusios Apžvalgos. Įžanginis straipsnis patalpintas No. 2 Varpo šių metų labjau tik praplatina ir paaiškina pirmame numeryje patilpusį, bet jisai programą laikraščio nepermaino nei ant geresnio, nei ant blogesnio.

Apie pašaukimą į sutikimą ir meilę brolišką dirbančių lietuvių tik kiek galime atsakyti: ne mes juk atsiskyrėme! Mes nuo pat pradžios gyvenimo Varpo kvietėme visus į darbą meilėje ir sandoroje, ką Apžvalga tik dabar už reikalingą atrado. Jaigu tasai pašaukimas tikrai iš širdies paeina, jaigu kviečiantieji tikrai vienybės ir brolystės geidžia, mes neabejojame, kad susitaikysime; bet jaigu tame tiktai yra forma, tik gražus dėl ausų skaitytojų žodžiai, tik formaliskas išsiteisinimas rėdystės, po kurio uždanga

toliaus galima but vaidą vesti — tada, nors mes ir kasžin kaip susitaikymo norėtumėme, jaigu to noro nebus ir kitoje pusėje — visada atsiras priežastis del vaidų. Jieškodami tikrai kelių sutikimo — visada juos atrasime; bet ir jieškodami vaidų, visada priežastis atrasime; jaigu tikrų nebut, galima ir prie žodžių kitaip ištartų prisikabinti. Tikro noro susitaikyti su mumis Apžvalgoje ikišiol veltui jieškojome. Dabar p. Šerumėlis į brolysta kviečia; bet, kaip galime numanyti iš paminėto jau paaiškinimo rėdytės, tai toji nelabai geidžia tos brolystės su inteligentais svietiško mokslo; kaltina jį Varpo rašėjus ne už tą, ką padarė, bet ir už tai, ką, jai norėtu, jie galėtu padaryti; kaltina juos už visus kur nors atsiradusius raštus, nemielus Apžvalgos rėdytojui. O tai vis tiek, ar tas nešvelnias kokias korespondencijas parašė Varpo rašėjai, ar kas kitas nieku su rašėjais Varpo nesusirišęs. P. Šerumėlis rašo, kad dabar nieko neranda peiktino Varpe, ir velyja jį skaityti, bet rėdytė nuo savęs tiek pridėda.

„Nėra dar ką nė Varpui per daug ir jo rašytojams vis tikėti: man ding, tik progos laukia (toliau iš Apžvalgos). Nes ką tik į Varpą netalpina, tai tiesiu keliu siunčia į Vienybę, o sakoma yra, kad iš pasalų užpuolantieji, arba ir pagal paties Varpo žodžių, iš uztvoros akmenimis svaidą, daug daugiau įžeidžianti yra, negu tiesiog užpuola. Kaip ir iš Tilžės Vienybėje skaitome korespondencijas vieno rašytojo Varpo (išsigimusio naujo Salamono (?), pasislėpusio už tvoros), galime aiškiai užsitikrinti, kokios tendencijos inteligentai (tuli rašytojai Varpo). Mat del europiečių į Varpą nenor talpinti visokius mėslius, o kaip Vienybė jau įpratusi su Saule lenktyneis talpinti visokių asabiškių korespondencijų už darytus su savo aliejumi mėslius, tai jie per gerą išėina, juk tik nuo Varpo rašytojų ir ant Apžvalgos, arba kokių jos tarnaujančių sandarbinėjų. Mat Vienybė ant to atsiriame, „kad prašė patalpinti“, tada ir mėslyną — vis lyg daug talpina! Turi but tarp inteligentų sankalba, ką europiečiams šliktu dėti ant stalo (?), tai amerikiečiams už saldumynus palieka. Nėr ka pasakyti — puikiai vaišina savo skaitytojus“.

Rėdytė Varpo nesiuntinėja korespondencijų į Vienybę; rašėjai jo vėliai visi pažystami — nėra jų per daugybę, jų pulke neatsiranda Vienybės rašėjų, nors tamė nieko nebut pikto, nes rašėjas atsako už tą, ką parašęs yra, o ne už tą kur raštas patilpo. Tilžėje, apart vedančio Varpą (ne atsakančio rėdytojaus, nes tasai neyra Varpo rašėjumi, nei savo nuomonėmis programo Varpo permąnyti negal, taip jau, kaip ir seniaus p. Endsys Jagomastis nebuvo Apžvalgos rašėjumi, bet tik jos statytojumi), nėra daugiau ten gyvenančių jo rašėjų; o vedantis gi Varpą, neyra korespondentu Vienybės. Jaigu rėdytė Apžvalgos daugiau žinotu už mus, tad labai molonėtumem pažinti tą mūsų pulko prasikaltėlį ir koks rubinas tą

kahališką sankalbą valdo. Mes apie tą nežinodami meldžiame nuo Apžvalgos informacijų.

N. 14 Apžvalgos, tąsoje rašto p. Sermunėlio randame piktą rodą, kurią iš savo pusės negalime be atsiliepimo palikti; p. Šerm. vienoje vietoje taip rašo:

„Kad tas viskas gali buti tiesa, ką Vienybė et consortes rašė ir rašo apie mūsų kunigus su visokiais suplementais, aš visiškai apie tai nesiginėju. Jai tarp 12^{kos} apaštalu atsirado vienas toksai Juodyšius, kurs savo Viešpatį išdavė, argi šiadien tarp šimtų tukstančių negali jų daugiau atsirasti? Neabejotinai kad gali! Bet ką su jais daryti? O tai lengvas dalykas: apie tokius poniskus darbus ir apsielgimus, gerai atsižinojus, sąžiniškai reikia pranešti augštesniai dvasiškai valdžiai — o toji, su panašiais Juodišėliais apsipratusi, dideliai nesipiktis, nes tokiam moksliskam bankrutui, ant jo silpnybių, užduos atsakančius vaistus“.

Kas toje rodoje yra? Nedaug, tiktai (aprobata) tikra denunciacija. Kad denunciacijos visur, o ipač mūsų padėjime daug negerumų daro ir kad jos tarp mus ir be aprobatos per tankiai atsitinka, argi nežinome? Ar apsimislyjo p. Šerm., kokį vaisių gal išduoti jo rodą — ar imas vaisius tos rodos ant savo sąžinios? Su aprobata vieni skųs kunigus dvasiškai valdžiai, jai pasielgimas kunigo kuo nors nepatiks, ir jai tenai nieko nelaimės, toliaus skųs ir svietiška valdžiai už jai nepatinkančius nusidėjimus. Teisybė, p. Šerm. tos paskutinės denunciacijos neaprobuoja, bet patys denuncijantai jau savo sąžinėje daleidimo pajieškos. Ir kodėl nejieškoti! Radęs aprobatą skundimų valdžioms, skundėjas jau neatskirs skirtumo svietiškos ir dvasiškos valdžios — bet skųs tai, kur jam parankiau. Svetima valdžia juk kaip kada dar skundėjui užmoka, ko dvasiškoji nedarys. Pagal mūsų nuomones paslaptas skundimas visiems yra peiktinas ir piktas, ir žmogui nuo to saugotis pridera. Deltogi, pagal mūsų nuomonę reikia kitokių kelių pajieškoti, idant apstabyti ant pikto kelio visokius „Juodišėlius“. Šernas.

Literailška peržvalga.

Lietuvos Mesijas. Parašė lietuviams del prasiblaivinimo nuo prietarų Ne-Kunigas. Tilžėje 1890.

Užvardijimas gražus. Įtalpa pilna įvairumų. Vienok nėra vieno, reikalingiausio dalyko: knygutė neatsako pati už savę, delko yra pasirodžiusi ant šios pasaulės, nors krikštytojas kumštelėjimu norėtu priversti, idant atsakytų: lietuviams del prasiblaivinimo.

Knjguteje, pavadintoje „Lietuvos Mesiju“, tikiesi atrasti ar likimo išrinktą esybę, ką mokiniu, darbais ir aukomis išpirks Lietuvą; ar naujus idealus, kurių prisilaikydama Lietuva iškils iš tarpo prispaustųjų ir nuvargintųjų tautų;

ar naują kelią, kuriuomi eidami lietuviai išklamos iš balos, kur yra įklimpę. Įpač to tikiesi, nes išduotojas tos knigelės, teisybės mylėtojas, sako, buk atradęs joje „daug originališkų pažvalgų“. Vienok to nerandi. Knigutę lengvai gali perskirti į dvi dali: pirmoje dalyje, ant 20 puslapių, trumpai surašytas kilimas ir gyvenimas Kristaus su keletu sudavimų krumpliais į pašonę kunjigijai ir svietiškiems valdonams; antroje, ant 4 puslapių, sumegsta užbaiga, išvedimas rezultatų iš pirmos pamatinės dalies.

Pirmoje dalyje rašo: kad Kristus (rabbi Ješua) buvo pirmgimys sunus prigautos vieno turtingo žydų kunjigo, merginos, Marijos (Mirijam), išleistos paskui už cimerniuko Juozapo; kad Kristus turėjo daugiaus brolių ir seserų; kad išpradžią užsiėmė patėvio darbu ir buvo labai gabus namstatystėje ir staliorystėje; kad paskiaus per savo mokįtoją Hillel įstojė į rabinus ir nuo to laiko galėjo atvirai mokėti visus; kad Aleksandrijoje buvo prasimokinęs daktarystės ir gydė žmones; kad partijai, paskyrusiai jį ant Mesijo, atsižadėjo, už tai papuolė į nemeilę ir tapo nukryžiaivotas. Toliaus eina: išguldymas svarbiausių pamatų Kristaus mokslo; kaip paskiaus kunjigija pavertė tą mokslą ant savo naudos svietiškos ir pakurstė užgimti reformaciją; kaip kunjigija su kunjigaikščiais vardan Kristaus mokslo smaugė žmones, nuo ko pakilo Prancuzijoje revoliucija (1789), bandžiusi išpjauti tuos velniškus prispaudėjus, kas įmanytinai ir pasisekė. Da toliaus: kad kunjigija gina del savo naudos svietišką mokslą žmonėms, pakišdama nuomonę, idant duotų tik ant mišių, o visai nesirupitų nė apie gyvulius, nė apie sveikatą, nė apie valgi, nė apie švarumą, nes juom prasčiaus gyvena kas ant šio svieta, juom puikiaus gyvėšias posmert; kad prasčiokėliai įtiki į tą, o ponija su kunjigėliais džiaugiasi, kad gali nuo mulkių vilnas kirpti.

Maž daug tokia pamatinė įtalpa minėtos knigelės. Bet klansiu: kur čia tos „originališkos pažvalgos“, ką žadėjo Myletojas teisybės? Tik apie kilimą ir gyvenimą Kristaus Renan's yra tapat parašęs seniaus ir plačians. Tegul vel pažvalga, kad Kristus buvo sunus prigautos merginos, išleistos paskiaus priviliotojo su didele pasoga už Juozapo, arba, kad šiose gadynėse kunjigai taip-gi priviliotas jų merginas leidžia už vyrų, duodami dideles pasogas — kaip sako knigutė — tegul, sakan, tie dalykai butų ir teisingiausi, tai ar galima aprašymą jų pavadinti „Lietuvos Mesiju“? Man rodos, tokius dalykus reiktų kitaip pavadinti. Pasakysite, kad užbaiga knigutės viską išaiškis. Nelabai galima pasitikėti ir ant užbaigos: 1) ji neturi jokio beveik ryšio su pirmąja dalimi, 2) surašyta taip neaiškiai, lyg butų atskirus tarimai supašioti, kaip

kortos, ir katros pirmiaus ištrauktos tapo, tos pirmiaus patalpitos.

Čia autorius, pasispirdamas mat ant pamatinės įtalpos užklausia pats savę ir pats sau atsako vis ne.

„Tikėjimas — girdi — ta baisi baidykle žmonių omenėje susilpnėjo, tai-gi ant tikėjimiškų dalykų nėra kokio ramsčio del lietuviškos gentės dėti“; taigi ar negalima butų: arba visai tikėjimą išdildyti, arba jį apmainyti ant geresnio kurio tikėjimo, arba padaryti reformaciją tame pat tikėjime? Ne, negerai bus — atsako.

Ar negerai butų, kad „keletas tuzinų vyrų apginkluotų nakties mete užpultų kokį raišą maskolių arba kitą kokį nelemtą tėvynės neprietelių ir jam kailį išpertų, ar neturėtų tai tie judošiai trauktiesi iš mūsų krašto?“

Ne — atsako — to nė nereikia (žinoma, kad nereikia, nes tuos vyrus už tokį žaistą patupdītų į koza), nes „vaiskai mus pakajingus žmones neplėšo ir visos policijos (iš kur jos čia atsirado?) mums nebailios, jaigu mokėsime padoriai (!! prieš jas pasielgti ir nestatysime šerio t. y. neskušime jų žemunų prieš augštesnius“. (Kas-žin, kas skundžia: ar mes policiją, ar policija mus?) ir iš čia išveda, kad „užskusti tai baisybė pačių žmonių provijama, kuri visą tautą veda ant pražuvimo“.

Ar galime sapnuoti apie atsistojimą tokios valstijos, kokia buvo Lietuva gadynėje Gedimino?

Ne, nėra ką — atsako — nes šiadien tokia netiktų apystovose ir išlygose šio svieta (socializmas?) ir Kristaus mokslas ims jau viršų, jaigu prisidės tie, ką arčiaus prie jo stovi. Kunjigai ir bajorai — sako toliaus — ką lenkuodami blėdį daro lietuviystei, ir prilaike bajorišką gailvalą, turėsią buti lietuviystei prilankus, o jaigu ne, tai su jais veik turės eiti verlorėn.

Pagaliaus autorius ragina, kad turime toliaus kavoti meile ir darbštumu, minavoja apie valnybę ir kad ją galima pasiekti per mokslą, na ir užbaigia, kad mokslas tebuna vadovu arba Mesiju lietuvių į ateitę ir laimę, nes jis daleis sutverti ant žemės draugišką karalystę, paremtą ant lygybės, meilės, valnybės, ištekliaus, sveikatos.

Kad autorius butų parašęs tik vieną tą užbaigą (4 puslapius) ir butų pavadinęs „Lietuvos Mesiju“, tai šiek-tiek da tiktų, nes joje stengiasi, tiesa, parodyti kelis punktus, ant kurių negalima remti lietuviystės ir, slėpdamas pėdsaką savo mislių, persokęs per plačią grabę, da sušunka, kad mokslas tiktai yra Lietuvos Mesijas.

Vienok, kam prikabiti prie tos užbaigos anie 20 puslapių su aprašymu Kristaus gyvenimo? Teisybė, jie kaipo apsilpninantieji tikėjimą, padeda autoriui išvesti pirmąjį užbaigos punktą

t. y., kad ant tos susilpusios „baidyklės“ nēr ką lietuvystę remti. Tik koku budu tie 20 puslapių prilygsta prie „keleto tuzinų vyrų“, ar prie „policijos?“

Kad mokslas pavadintas „Lietuvos Mesiju“, galima ant to sutikti, tik vėl priderėjo del išaiškinimo tos tiesos paaukauti visą knygėlę, o del vieno tik, nuogo pasakymo: „tai-gi mokslas ir šviesa tegul buna vadonu arba Mesiju“, visai nereikėjo 24 puslapių in 8°.

Dėliai augščiau išreiktų patėmijimų minėta knygutė neturi beveik jokios literaliskos vertės del mus. Visa knygėlė išrodo lyg plianas ir liusi, nesujungti užsilyminimai autoriaus del didesnio ir aiškesnio kokio veikalo, tik tur but Mylėtojas teisybės, radęs rankraštį, mislyjo, kad tai dalykas užbaigtas ir, nepasiklausęs autoriaus, pasiskubino atspausti; arba — radęs pradėtą rankraštį, pridėjo nuo savės užbaigą, vardą ir davė lietuviams **neblaiva** dovaną „del prasi-
blaivinimo“.

Tegul „prasiblaivina“ lietuviai, perskaite „Lietuvos Mesiją“, ir toliaus ant išdavinėjimo neužbaigtų filiozofiskų myslų neaukaija viešų pinigų (L. M. išduotas kaštu Lietuvos mylėtojų ir „Vytauto“ draugystės), neturėdami da nē vieno pusėtino pirmamokslinio rankvedžio!

V. K.

Žinios iš Lietuvos.

Iš Suvalkų rėdybos. Suvalkuose maskoliškas gaivalas su kiekviena diena šaknojasi ir stembsta: ant kožnos, ipac geresnės, vietos, atsidarius vakansui, skiria vien-tik maskolius, taip kad maskolių-urėdinikų čia jau gana daug ir kas-dien jie dauginasi; šiame laike Suvalkuose, o taip-gi ir pavietų miesteliuose labai daug kareivių.

Vienok abelnai kalbant, maskolių skaitlius Suvalkuose neperdidelis, išskyrus kareivius, nes nuolatinių žemesnės luomos gyvėtojų maskolių čia beveik nėra. Suvalkuose yra viena nedidelė cerkvė, kurios užtenka del pravoslaviškos gyvėtojų dalies, katalikai čia turi vieną bažnyčią ir vieną kopyčią ant kapinių; dabar maskoliai taip-gi stato cerkvę ant savo kapinių. Rupindamiesi apie savo tikėjimą aršiaus, nēkaip popai, turėdami savo rankose spēkas ir tiesas, vietiniai administratoriai šitame dalyke pameta visokią gėdą ir, kad pakelti savo tikėjimą, naudojami visokiais budais. —

Ant statomos cerkvelės medžius gavo dykai iš valstijos girių; prie darbo varo kareivius; negana to: po visą miestą, pas urėdnikus visokio tikėjimo ir pas žydus-prekėjus, rinko pinigus, žinodami, kad retas iš užprašytų atsakys jiems.

Kas-žin ką pasakytu, kad taip pradētu rinkti pinigus ant kitos kokios bažnyčios!

Negana ir to visko; prezesu komiteto rupinancėiosi apie pastatymą cerkvelės, yra naujai čia atėjęs generolas Krzywickis, kuris, kaip sako, persikrikštyjęs iš kataliko ant pravoslavo; jisai, turbūt, kad išpirkti į naują tikėjimą, siuncia ant darbo kareivius ir dar sumislyjo tokį dalyką: miesto sode dažnai žaidžia kareivių orkiestras; tai-gi šimet beveik kas-sykis už įėjimą į sodą laike muzikos reikėjo mokėti, o visi tie pinigai ėjo ant cerkvelės; ant galo neseniai padarė net didelį pasilinksminimą (bolsoje gulianje): žaidė net keturios kareiviskos orkiestros, dainavo kareiviai ir tt.; surinkti pinigai apversti ant cerkvės; ant šito pasilinksminimo buvo beveik tik žydai ir maskoliai; lenkai, matomai laikėsi abstinencijos. —

Kareiviai tai didelė sloga del mūsų rėdybos; tai žmonės, kurie labai žemai stovi doroje; beveik kožnas iš jų vagia ir grėbia, kas papuola jam, ir plėšia nuo galvų mergelių nekaltybės vainikus. Lyties reikalavimai pas žmogų labai smarkus; kareiviai-gi moka pakelti merginų širdise meilės jausmus ir suaržiti lyties pageidimus, žadėdami jas vesti ir tt. Iš šitos priežasties išėina daug blogo: puola dora ir platinasi sumaskolinimas. O kareivių pas mus ne tik miestuose pilna, bet yra gana ir kaimuose-parubežinėse sargybos tarnai; šitie paskutiniai ipac dabar vagisčiauja, nes dabar mažai eina kontrabandų, iš ko jie pirma turėjo pilną; jie ne tik vagisčiauja, bet ir grėbia ir net žmogžudžiauja, o jų numylėtosios priima nuo jų pavogtus daigtus, slepia nusidėjelius ir tt. Tėvai ir motynos, neleiskite savo mergelių miestan tarnauti ir laikykite jas toliaus nuo kareivių!

Kaip smagu žmogui, kada išgirsti, arba perskaitai gerą naujieną: Šilgalių gmine, Naumiesčio paviete gyvena žmogus, kuris pabaigė universitetą, buvo gimnazijos inspektorium ir išsitarnavo laipsnį „valstijos teirautojus“ (statski sovietnik); metė ant galo viską, grįžo į savo tėvynę ir užsiima uke; šimet jis pasidavė ant vaito; visas valsčius vienu beveik balsu jį išrinko; čia smagus dalykas, vieną, delto, kad išmintingas, dorus ir geras žmogus eina dirbti tarp savo žmonių, antrą, delto, kad tie žmonės suprato ir pažino gerą žmogų. — Kituose kraštuose yra daugiaus smagių dalykų; ot neseniai perskaičiau, kad vienas dvarponis Maskolijoje skolina ukinikams pinigus tik tada, jei jie uždengia savo kaime, karėiamą; tas ponas uždėjo viešbutį, kur gali gauti arbatą ir kitus nestiprius gėrymus, o nedėliomis jis ir jo pati skaito ukinikams knygėles tam viešbutyje. —

Girinikas.

Iš Vilkaviškio pavieto. 17 d. rugsėjo šių metų Vilkaviškyje sudijo apielinkės sudas du buvusius vaitus: Gižų Vaitkvyčią ir Pažerių Vaitavyčią; pirmutinį — už išdavinėjimą pašpartų į Ameriką, o Vaitavyčią — už pavogimą iš paskolinančios valsčiaus kasos arti 7000 rub. Vaitkvyčia išsiteisino, turėdamas gerus liudinikus. Antrasis Vaitavyčia tapė apsudytas ant 3 metų kalėjimo į Kalvarijos kalėjimą; po iškalėjimo ant pusantrų metų prie sunkių darbų į katorgą. Toliaus, jaigu išvalios, bus tris metus po palicijos priežiūra. Priegtam jam atimtos bus visokios tiesos (provos): negalės buti nė liudiniku. Kasieriai-gi: Bieliukas ir Lazauckas tapė atliuosuoti nuo sėdėjimo kalėjime, bet turės juodu sudėti tuos pinigus, kuriuos išvogė Vaitavyčia iš kasos. Šituodu neužsiganėdinę nusprendimu apielinkės sudo nusiuntė appeliaciją į Petrapylės angščiausią sudą, iš kur nežino, koks pareis nusprendimas, bet galima tikėtis, jog pareis panašus šitam nusprendimui.

Nuo Višakio Rudos. Netoli Višakio Rudos pasimirė 29 d. rugpjūčio klierikas A. Damionaitis. A. a. Ant. D. gimęs netoli Višakio Rudos, parėjo visą gimnaziją „Senapilė“; paskui įstojo į dvasiška seminariją Seinų, kur pabuvęs 3 metus pabaigė šita gyvenimą dėl džiovos, kurią jau atsinešė iš gymnazijos. Ruvo tai darbštus ir mylintis savo brolius-artojus vyras. Dėl to kiek galėdamas darbavosi ant savo išsilavinimo, ant susirinkimo atsakančio mokslo, idant paskui su nauda bertu sėklas ant tėvyniškos dirvos. Bet nesusimilštasis smertis, kurs naikina visus žmonių užmanymus, išrovė a. a. A. D. iš skaitliaus darbinjku taip reikalingų dabarnyksiame laike. Dėl to draugai yra labai nusimine, neteke tokio tėvynainio ir susirinkę skaitliuje 19 su liudnumu jam paskutinį kartą patarnaudami nuleido a. a. Antano kuną ant amžino atilsio. Pakavojo jį 1 rugsėjo ant vietinių kapinių. Ant kapo a. a. Antano bus pastatytas už draugų pinigus paminklas.

Bebrininkas.

Kėdainiose Nevėžis taip buvo ištvines šioje vasaroj, kad nuplovė daug daržų žydų, katruose buvo prisodinta agurkų, ir dėl to agurkai šimet buvo brangus, reikėjo mokėti už kapą gerų agurkų po 20 kapeikų, o kituose miestuose galima buvo po dešimts kap. ir pigiau. — Jaunesnis pisorius iš selskos prigėrė Nevėzij mandydamasi, kaip pasinėrė, tai tik antroje dienoje lavoną jo teatrado.

Arti Josvainių, važiuojant vieškeliu į Eriogalą, stato ant Šušvės naują murinį tiltą, kur pirmą buvo medinis.

Krakių parakvijoje Pališkiuose viens bernas su piemeniu nuėjo į sodą susiėdo vogti obuolių, gaspadorius, ar kas kits iš tų namų, išgirdęs,

šovė iš šandyklės ir nušovė anr vietos pieminį.

31. Rugpjūčio Piarnaravo dvare grapo B. Tiškiavičio, katrą randavojęs yra P. Juškiaviče, sudegė 31 d. Rugpjūčio naktje nuo perkuno skunia su javais ir kulimo mašinoms kaštuojančiomis 500 rublių. Iškadose iš visoko pasidaro ant 3 tukstančių rublių. Grapui tai niekis, jo skunia buvo įpirkta į ugnies kasą. O randaunjko lobis, mašinos ir javai į dumus bei auglis pavirto.

Iš Kauno rėd. Piarnaravo rasoma. Nors oras dabar šilts ir sausas, žmonės tačiau nenustoja mirę, o kodangiausiai vaikų miršta. Baisi tai ir labai limpanti liga, bet žmonės nesergi, sakidami: „Tad bus, kaip Dievs duos“ arba „Su Dievu nesibarsi“, o apie tą nenor nei žinoti, kad dabotus, nės Dievą leidžia daboti.

Motinos, rodos tyčia jieškodamos smerties dėl savo vaikų, neša ir veda sveikus pas sergančius ir sodina į tą pačia lovą arba lopšį. Ne syki noriu paklausti, kamgi dabojat arklius ir rakinat savo pinigus, kad vagys nepavogtu? juk bus, kaip Dievs duos; kamgi juos dabot?

Pas mus, nors yra keli daktarai, kurie ima algas delto, kad gyditu vargdienius žmones dykai, ir kad atvažiuotu ten, kur išsiplatinusi limpanti liga, mes jų nematom, nors pas mus serga ir miršta dėl kriogligės nuo Birželio mėnesio.

Arti Eirogalos Pališkiuose užmušė, aną kartą trys žmonės žyda, bet dabar išjieskojimai policijos parodė, kad ne trys žmonės jį užmušė, bet tikt viens, butent bernas kunigo, ir kad ne jis užpuolė ant žydo, bet žyds pradėjęs tą berną mušti su geležine lazda, o šis gindamasis ištraukęs mieta iš tvoros ir kaip rėžęs syki, tai žyds ir parvirtęs negyvas, o tas bernas pabėgęs. Taip apsakinėjo piemens, katrie ganydami nuo tos vietos netoli tai matę. O kur tas žmogus, kurs užmušė, lik šiol nieks nežino.

Piarnaravo par. kaime Rugėnose sudegė daržinė pilna šieno. Ugnį užmetė, kaip sako, vaiks, katras kavodamasi degė pipkį po stogu. Šiaulu pav. Gruzdžiose buvo gaisras. Šudegė mažne visas miestielis ir bažnyčia. Ugnis pasikėlė iš kamino žydo.

Netoli nuo Kauno ant Užleckio arba Ramainių kalno miškeliuose, atsirado vagiai, katrie keleiviams atima pinigus, drabužius ir kitus daigtūs: „Kad dabar toks laiks, kad nēr kaip kitaip duonos užsidirbti.“

Zydai Austrijoje.

I. Vengrijoj, ant 15,642,102 giventojų žydu skaitosi 638314, tai yra 4 žydai ant 100 krikščionių.

Metuose 1876 Vengrijos mokslainėse buvo apie ir 30,000 studentų krikščionių ir 3000 žydu, o tai šių paskutinių 10 procentu.

Bet nuo to laiko žydiškasis gaivalas gana pasidarbavo, ir jau m. 1880 krikščioniškų studentų tebuvo tik 27,000, o žydų 6,559, o tai šių paskutinių jau 20 procentų!

Dabar gi reikia tikėtis, jog studentų-žydų mokslainėse yra daugiau, negu studentų krikščionių, labiausiai, jaigu didelius miestus paimsime.

Taip, dvejetainį metų tam atgal, vienoj Buda-Pešto mokslainėje studentų žydų buvo 302, o studentų krikščionių tik 165, o tai tik 36 procentai.

Tame pačiame laike tarpe studentų, kurie mokėsi medicinos, žydų buvo 72 procentu!

Palyginkit iš pradžios padėtą ir procentus tolesniuosis.

Kas-gi dasiliečia Viennos — tai ten maž-daug žydai yra visų daigtų ponais.

Pagal neseniai išduotą statistiką jiems ten priguli 40 procentų visų miesto namų, o vėl kiti 40 procentų pas juos užstatyti yra — ir ant galo pagalios, išskiriant nekuriuos namus, aristokratijai ir valdžiai prigulinius, visos gėribės yra žydų rankose.

Metuose gi 1848 Viennoj' nebuvo nė vienu namu, kurie butų prigulėję žydai.

Tie neaprokuoti turtai davė žydams progą į savo rankas sugriebti, kaip pramonę, taip komerciją ir viską dvasiško gyvenimo ir politiką tos valstijos; spauda, arba laikraščiai, norint jie ir valdžiai prigulėtų, bet vis žydų priklauso, ir šoka, kaipo anie nori.

Viennos universitetas, kurs yra vienas iš seniausių visame sviete ir kurs pagal įkurėjų norą turėjo visuomet tikrai katalikišku atlikti, dabar galima pasakyti, kad jis yra žydiškas, nes jame didžioji profesorijų pusė yra žydiška. Pirm metų filiozofinis to universiteto skyris savo džiokonu išrinko profesorį Reinisch, o medicinos skyris išsirinko sav džiakonu taip-pat profesorių Zuckerkandel. O tuodu abudu yra tikri žydai.

Skaitlius studentų, į Viennos universitetą įsirašusiųjų, susideda iš 3,173 krikščionių ir 2085 žydų. Ant galo, visose Viennos mokslainėse žydų mokslan einančiųjų yra vidutiniškai imant 34 procentai, tada kaip giventųjų žydų ten tėra tik 4½ procento.

Viennoj tarp 660 advokatų krikščionių tėra 310, o žydų 350.

Tarp raštininkų — ir tai laikraščiuose rašančiųjų — ta proporcija yra dar labiaus nusmeigianti: tarp 370 žmogystų po rubrika žemojoj' Austrijoj įsirašųjų, žydų yra 325, o krikščionių tiktai 45.

Yra daigtas dar baisesnis. Ačiu tam, jog žydai Austrijoj' supirko daugybę namų ir pliaciu, jie ten 63 vietose atsirado bažnyčių globėjais, tai yra, jog Austrijoj yra 63 klebonai, kurie priversti yra žydų prašyti savo investituros.

Tokia tai Austrijos žydų galybė.

II. Jau nuo ilgo laiko liberalinė žydiška pressa, kaip Viennos taip ir Buda-Pešto, sėja visokias melagystes prieš vyskupą Strossmayer'į, kurs laike keturių dešimtų metų buvo apginėju savo avinyčios, kaip dalikuose tikėjimo, taip ir turtu.

Rudenyje praėjusių metų ta pati pressa pasijautė, buk tai ji galinti vyskupą kuopikčiausiai įzeisti ir sumįditi. Tada visur tapo paleistas garsas, buk tai vyskupas iškirtęs diecezijinį mišką ir buk tai vis tą išpardavęs ir pinigius į savo delmoną sudėjęs. Dienakitą po paleidimo to garso palaukę, žydai iš Correspondenz-Bureau Buda-Pešte pradėjo telegrafavoti į agenturas Paryžiaus, Berlyno, Londono, Rymo, Madrito ir Peterburgo, buk tai vyskupas Strossmayer'is savo dieceziją apvogęs. Ir potam daugumas visokių lai-

kraščių visame sviete pradėjo ilgiausius kartais straipsnius rašyti apie tai, kaip tai, pirmiaus taip doras ir garsas vyskupas, ant galo pagalios vagimi pasirodė....

Keletas krikščioniškų laikraščių, kurie dar žydams nepasiduoda, stoji po vyskupo pusei.

„Deutsches Volksblatt“ — laikraštis „suvienytųjų krikščionių“, Viennoj' išeinantis paskyrė ilgą straipsnį vyskupo apginimui, kame galima buvo šiuos žodžius skaiityti:

„Ištikro, ta internationalinė gauja piratų spaudos, kurios vienutiniu siekiu yra begėdiškas žmonių nuplėšimas ir išgriovimas visokios, kaip doriškos taip draugijskios ir krikščioniškos tvarkos, ta gauja jau priėjo iki paskutinių rubežių mūsų kantrybės. Musų draugijskame buvyje nėra nė vieno užvedimo, kurs jai būtų šventas arba guodotinas; ji tik meta į visas puses savo bjauriausiaiis dumblais.

Ji dirba juokus iš tikėjimo ir tautų, iš sostų ir turtų — lengvatikiai žmonės ir jausti nejaučia, kad tai šulerio štukos, kurs laike tokių monų pinigūs ištraukia.

Tarpo tų piratų — plėšikų mes pirmutinę vietą atliekam piratams iš Fichtegasse (Neue Freie Presse), kurie kuolabiausiai iškekšavo spaudos garbę ir gerą vardą.“

Toliaus tas laikraštis išrodo, jog visas diecezijos miško kirtims — tai buvo ne kas kitas, kaip išvalymas iš miško supuvusių medžių ir, kaip komissija atrado, tai dar ir ne visi supuvusieji medžiai, kaip reiktu, išrinkti buvo.

Tai dalykas valdžios patvirtitas — traukia toliaus tas pats laikraštis — jog turtai vyskupinio stalo Bosnijos ir Sirmijos laike Strossmayer'io valdžios pasidino ant keliato milijonų fiorinų — tokiu budu vyskupas, ir miško neparduodams, mokėjo turtus diecezijos padiditi. Vis tai mes sakome ne del to, idant užstoti vyskupą Strossmayer'į, kurį slaviškos pažvalgos nuo mūsų atitolina, bet idant išrodyti pekliską įnirtimą burio žydiškų laikrašytojų — įnirtimą, kurį anie tur ant visų krikščioniškų institucijų ir jų viršinių, ir kuriuos, mažiausiam pagabumui atėjus, tuojaus stengiasi įkasti.

Toliaus Deutsches Volksblatt priveda straipsnį, kuriame Neue freie Presse, vadovas internacionalinės žydijos, išmetinėja vyskupui Strossmayer'ui važinėjimą ketvertu arklų, ir ant to užmetinėjimo šaip atsako: Taigi tie žydai nori, kad mūsų augšti krikščioniški viršiniai kariatomis nevazinētu, ir jie jiems primena apaštalių neturtę. Bet jie reikalauja taip pat, kad mes nusilenktumem ir nusizėmėtumem prieš milijonus Rodsildų, Hirsų, Guttmanų, kurių bočiai vos pirm keliatos dešimčių metų kralikų kailiais mainikavo! Ne, mes dar taip žemai nenupuolėme, jus nešvankus tautų pudytojiai! Mes velijame geriaus visą mūsų nacionalinį turtą ataduoti mūsų krikščioniškoms institucijoms ir mūsų aristokratijai, negu daleisti Rotsildams ir Co. kvėpuoti tuo pačiu oru, kaip mes.

III. Metuose 1871, nes valdžia Viennos miesto daugiausiai iš žydų buvo sudėta, tada koplyčia, pašvęsta Dievui — Išganitogui, buvo nuo tikrų katalikų atimta ir pavesta tapo sektai, kuri vadina savę „sen-katalikiškais“. Čia reikia primįti, jog ta Dievo — Išganitojaus koplyčia jau nuo penkių šimtų metų, kaip išstatyta, buvo visuomet rankose tikrų katalikų. Žydai, norėdami tikrus katalikus ir jų Išganytoją numazįti, pavedė tą koplyčią sektai katalikų.

Praėjusiuose metuose, kada katalikai, susivieniję mieste pradėjo viršų imti, tada nekuris p. Latschka įlėjo į paminėtą rėdą su svarbiais klausymais. Iš pra-

džios jis reikalavo, idant Dievo — Išganytojaus koplyčia būtų ataduota tikriems katalikams, toliaus gi jis vėl reikalavo, idant paveikslas nukryžiuoto J. Kristaus pirmiaus per reikalavimą taip vadinamųjų liberalų iš miesto mokslanių išmestas, vel atgal į anuos sugražintas taptu.

Tie teisingi reikalavimai tarp žydiškų laikraščių iššaukė kuobaisiausią audrą, labiausiai gi tame dalyke nešvankiu pasirodė Viennos laikraštis, vardu Deutsche Zeitung. Tas sakė: mat, girdi, jau mes buvome padėję ginklus prieš kunjgystę, o ji vel kelia savo galvą. Kas gi tai yra kunjgai, kad ne svieto apgaudinėtojai, plėšikai, dervišai sutonomis apsilvilkę ir t. t. ir t. t. Mes čia ir nedristame privesti tų piktų žodžių ir tauzyjimų su, kuriais del priezasties augščiaus paminėto Deutsche Zeitung prieš kunjgus atsikreipė

Vienok ant galo pagalios koplyčia Išganytojaus tapo vel tikriems katalikams sugražyta. —

VI. Žydai visuomet pataiko kožno krašto viršiniams nusilenkti, arba moka ten turėti žmones, iš jų kilmės paeinančius, kurie augštesniose sferose prižuri jų reikalus.

Tuom tik galima išreikšti, del ko Austrijos ministeris Taffe taip didžiai žydų reikalams buvo atsidavęs.

Todel pradžioj praėjusių metų tas Taaffe, ministerių prezidentas, buvo užklaustas Reichsrath'e, del ko taip dažnai laikraštis Deutsches Volksblatt, žinomas krikščionių prieš žydus užstovėjas valdžios yra baudžiamas ir konfiskavojamas. Taip, laike vieno mėnesio jis tris sykius buvo pabaustas, sykį už tai, jog patalpino straipsnį „Žydų politika“ ir tai pagal Kimon'o knygą, kuri Austrijoj' nebuvo uždrausta, sykį už tai, jog jis paklausė, ar Austrijoj' tebveikia valstijos konstitucija, ir sykį vel už tai, jog pasakė, kad Austrijos ciosoriams jau dešimtį sykių buvo reikėję žydus iš Austrijos išvaryti... ir tokie subaudimai kožną sykį gangreit Deutsches Volksblatt sutikdavo, kada jis smagiaus ant žydų užpuldavo

Taigi laikraščiai, krikščionius užstojantiejie, prie Taaff'ės buvo baudžiami, o laikraščiai, pikčiausiai žodžiais kunjgus ir krikščionystę dergiantiejie — ne. Tai dyvinas daigtas! Bet tokie dyvai ne vien Austrijoj' atsitinka, bet visur, kame jie viršų ima. Vis tie patys žydai visur pribuva.

Rėdystės „Varpo“ prašo patalpiti del visatinės žinios šitiek apie reikalus žodyno kun. Mikolo Miežinio.

„Pernai pavasaryjė susistatė komitetas del išleidimo žodyno kun. Mikolo Miežinio ir apgarsino prenumeratą, paduodamas savo antrašą, kur turi buti pinigai siunčiami. Bet didžinma ankadavių nesiuntė pinigų ant komiteto adreso, bet paskaitė už geresnį daigtą įduoti savo pinigus nuošalniams žmonėms.

„Toku budu į komiteto kasą per tnos visus metus visai mažai pinigų teiplaukė ir delto visai negalima yra darbo atlikti. Komitetas pabandė dar kreipties prie artymiansio giminės nabašniko kun. Mikolo Miežinio, ar tas pagalios neapsims didesnę dalį kaštų pats pridėti, idant kaip nors tik tą darbą atlikti. Bet minėtas giminaitis nesiteikė duoti nė priderančio atsakymo ant virš mineto užklauso, o rankraščio globėju pastatė knygų spaudiką p. Schoenkę, Tilžėje.

Deltogi komitetas dabar apgarsina reikalingiems, jog jis rankraštį perdavė p. Schoenke'i ir nuo išdavimo žodyno kun. Mikolo Miežinio suvisu atsisako, o pinigus tie, kurie siuntė ant komiteto adreso ir ant antrašo buvusio rėdytojo „Varpo“, p. Šerno, kožnoj valandoj gal gaut atgal nuo „komiteto“ kasieriaus p. Saunaus, Rokaiciuose arba per „Varpo“ rėdystę.*)

Komitetas“.

(Buvėsis).

*) O jaigu kas panorėtu, kad jo pinigai butu ant kokio gero tikslo apverstai, tai tas tegul praneša apie savo norai „Varpo“ rėdystę. Kom.

Ei toli, toli...*)

Ei toli, toli už Nemunėlio
Sėdi mergytė ant akmenėlio,
Sėdi mērgytė ant akmenėlio:
Sėdi mergytė ant akmenėlio,
Jos skepetėlė ant šaluzėlės
Jos skepetėlė ant šaluzėlės.
Jos skepetėlė ant šaluzėlės,
Šilkų juostelę atsiliuosavus,
Šilkų juostelę atsiliuosavus.
Kad aš žinočiau, kad mano butu,
Aš persikelčiau per Nemunėlį;
Aš persikelčiau per Nemunėlį.
Aš persikelčiau per Nemunėj,
Aš pataisyčiau jei skepetėlę
Aš pataisyčiau jei skepetėlę.
Aš pataisyčiau jei skepetėlę
Aš suvaržyčiau šilkų juosteles,
Aš suvaržyčiau šilkų juosteles.
Ei toli, toli už Nemunėlio
Sėdi bernelis ant akmenėlio
Sėdi bernelis ant akmenelio.
Sėdi bernelis ant akmenelio,
Jo kepurėlė ant šaluzėlės,
Jo kepurėlė ant šaluzėlės.
Jo kepurėlė ant šaluzėlės,
Šilkų juostelė atsiliuosavus,
Šilkų juostelė atsiliuosavus.
Kad aš žinočiau, kad mano butu,
Aš persikelčiau per Nemunėlį,
Aš persikelčiau per Nemunėlį.
Aš persikelčiau per Nemunėlį,
Aš pataisyčiau jam kepurėlę,
Aš pataisyčiau jam kepurėlę.
Aš pataisyčiau jam kepurėlę,
Aš suvaržyčiau šilkų juostelę,
Aš suvaržyčiau šilkų juostelę.

*) Vede N. 19 „Varpo“ 1890 m.

Gromatnyčiu.

Ponams Rašytojams. Meldžiami, nesivelkite su prisiuntimu rankraščių, kadangi ant toliaus spaustavė „Varpo“, ir „Ukinjko“ reikalauja kiekvienam numeriui laikraščio visus rankraščius pristatyti ant sykio pilnybėje.

Italpa: Maskoliai užtarėjais nerusų. -j-a-. — Mižkas užia, Jogviliėtis. — Tėvyniški varpai. — Dorumas dvasiškai-sergančių. J. J. — Audiatur et altera pars. Šernas. — Literališka peržvalga. V. K. — Žinios iš Lietuvos. — Žydai Austrijoje. — Pranešimas apie reikalus žodyno kun. M. Miežinio. — Ei toli, toli (daina). — Gromatnyčia.